

**ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI
FAKULTA PRÁVNICKÁ
KATEDRA PRÁVNÍCH DĚJIN**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1948

Plzeň 2014

Radim DULAVA

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1948

Zpracoval: Radim Dulava

Obor: Právo a právní věda

Vedoucí diplomové práce: JUDr. et Ph.Dr. Stanislav Balík

Pracoviště: Katedra právních dějin

Plzeň, 2014

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Plzni dne: 31. března 2014

.....
podpis diplomanta

Poděkování

Děkuji vedoucímu diplomové práce JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi za cenné rady a připomínky, i za to, že jako zkušený lodivod usměrňoval směr mé plavby v zrádných vodách. Také mu děkuji za neutuchající ochotu a vstřícnost při řešení otázek a problémů, vyvstalých v souvislosti s touto prací.

Děkuji všem zaměstnancům Zemského archivu v Opavě, dále Státních okresních archivů v Bruntále, Frýdku-Místku, Jeseníku, Karviné, Novém Jičíně a Opavě. Zejména pak Mgr. Marku Skupienovi, za osobní přístup a rady, které pro mé bádání byly velice cennými, jakož i ochotu připravit k bádání daný fond okamžitě.

Děkuji také knihovnicím spravujícím knihovnu České advokátní komory, jakož i zaměstnancům Národní knihovny České republiky, Knihovny Petra Bezruče v Opavě.

V neposlední řadě děkuji své rodině za jejich bezmeznou podporu ve studiu i vypracovávání diplomové práce, jakož i za neustálé povzbuzování v těžkých obdobích studia.

Konečně, mé díky patří také mé dlouholeté přítelkyni, která mě, společně se svou rodinou, neustále podporovala a musela snášet mé negativní nálady, plynoucí ze studia a postupu bádání, stejně jako se musela často vzdávat našeho, omezeného a cenného, společného času.

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Vývoj notářství ve Slezsku do roku 1850.....	3
2.1 Notářství ve Slezsku do roku 1742	3
2.2 Notářství ve Slezsku do roku 1850	10
3. Vývoj notářství ve Slezsku v letech 1850 – 1871.....	12
4. Vývoj notářství ve Slezsku do roku 1939.....	14
4.1 Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1918.....	14
4.2 Notářství ve Slezsku v letech 1918 – 1939	22
4.2.1 Specifická právní úprava notářství na Hlučínsku	29
5. Notářství ve Slezsku v období Protektorátu Čechy a Morava.....	35
6. Notářství ve Slezsku v letech 1945 – 1948.....	39
7. Notáři ve Slezsku v letech 1871 - 1948.....	41
Brunar, Heinrich, Dr.	41
Cinciała, Andrzej	41
Hoffmann, Julius Karl.....	43
Honka, Karel, Dr.....	43
Komárek, Ludvík (také jako Komarek, Ludwig)	45
Kotula, Andrzej.....	45
Mauer, Gustav.....	46
Mohr, Franz Karl, Dr. jur.....	47
Müller, Johann Karl	48
Pater, Antonín, Dr.	48
Pelc, Ferdinand, Dr.	49
Rossy (Rossi), Mauritz Joseph Eduard	49
Špaček, Jaromír, JUDr.	51
Vašek, Antonín	52
Shrnutí.....	54
Seznam literatury a pramenů	56
Přílohy.....	61
Resumé.....	76

1. Úvod

Stejně jako v právu není potřeba jen advokátů nebo soudců, ale i notářů, stejně tak není v právu nutností jen znalostí platného práva, nýbrž také i historických aspektů. Právo samo je produktem lidským a stejně jako lidstvo se pod vlivem událostí utvářelo a měnilo. Navíc pro každý národ je důležité znát vlastní minulost, aby byl hrdý na své úspěchy a aby se poučil ze svých chyb a vyvaroval se tak chyb budoucích.

Předkládaná diplomová práce navazuje a rozšiřuje, ať z hlediska časového nebo z hlediska věcného, práci PhDr. Josefa Nuhlička a Fritze Luschka. Cílem předmětné práce je popis vývoje notářství jako instituce i se zaměřením na osobnosti jednotlivých notářů, přičemž teritoriální působnost je omezena zejména na území dnešního Českého Slezska. V této souvislosti je potřeba mít na paměti, že dnešní rozloha české části Slezska není zcela v souladu se současným správním členěním, neboť hranice jednotlivých okresů a také hranice Moravskoslezského kraje nejsou totožné s historickým a územním členěním Českého Slezska jako takového. Pro zabránění vzniku jakýchkoliv pochyb si dovoluji užít „teritoriálního vymezení“ z pera kolektivu autorů díla Slezsko, kdy „*patří k němu okresy Frýdek-Místek¹, Karviná a Opava, části okresů Šumperk a Bruntál, město Ostrava a Nový Jičín.*“²

Předmětná práce se zabývá regionálními dějinami notářství ve Slezsku, resp. v jeho části náležející českému státu v současnosti v rámci tzv. Českého Slezska, neboť tato část původní země České koruny prošla různorodým vývojem, spočívajících zejména v územních a správních změnách a s tím souvisejících dopadů na organizaci a právní úpravu notářství na tomto území, přičemž je kladen důraz zejména na časový rozsah let 1871 – 1948.

V úvodních částech této práce seznamuje autor čtenáře s vývojem instituce notářství do roku 1871, tedy do vydání rakouského notářského řádu č. 75/1871. První kapitola je členěna do dvou podkapitol, které reflektují významné územní a správní změny v důsledku rozdělení a ztráty velké části původního Slezska

¹ Z města Frýdku-Místku patří do Slezska pouze jeho část Frýdek. Místek již územně náleží k Moravě.

² BAKALA, Jaroslav aj. *Slezsko*. 1. vyd. Opava: Matice slezská, 1992. s. 5

v roce 1742. Následující samostatná kapitola se zaměřuje na období bezprostředně následující, za účelem zachování určité míry komplexnosti práce. V oblasti notářství tehdy docházelo k zásadním změnám, způsobených notářskými řády z let 1850 a 1855.

Stěžejní část diplomové práce tvoří následující kapitoly, které sledují vývoj notářství ve Slezsku až do roku 1948. V rámci první z nich reflektuje vývoj notářství do vzniku Československa. Stručně popisuje změny, jež přinesl rakouský notářský řád z roku 1871. Pro lepší představu o tehdejší notářské činnosti, o postavení notářských kandidátů a o některých soukromých záležitostech notářů je kapitola doplněna dobovými archiváliemi a výsledky statických šetření.

Období První republiky a Druhé republiky, jakož i samostatně vyčleněné specifické problematiky Hlučínska, věnuje autor další z kapitol. Kromě právní úpravy notářství a jejího historického vývoje, autor klade důraz na jazykovou problematiku v důsledku podstatného podílu německého obyvatelstva na území Slezska. Pro ilustraci notářské činnosti připojuje opět několik zajímavých kauz či ukázek dokumentů. Vzhledem k mnoha atypičnostem považuje autor tuto část za nejzajímavější, obzvláště co do problematiky právní úpravy notářství a činnosti notářů v oblasti Sudet a Hlučínska, neboť se jedná o specifikum pro oblast Slezska.

Otázce Protektorátu Čechy a Morava je věnována menší část než ostatním dobovým obdobím, neboť v teritoriu Slezska byla protektorátní právní úprava závazná pouze pro nepatrnou část Slezska v oblasti mezi Slezskou Ostravou a Frýdkem-Místkem.

Poválečná doba je popsána poslední z kapitol, věnujících se bezprostředně notářství a jeho vývoji. Kromě popisu změn upravujících organizaci notářství souvisejících s odsunem Němců a likvidací německého notariátu, doprovázejí tuto kapitolu opět početné dobové prameny dokládající tehdejší stav notářství.

Závěr práce obsahuje stručné biografické informace vybraných osobností spojených se slezským notářstvím. Kromě profesních informací seznamuje čtenáře i se zajímavými soukromými životy notářů, resp. notářských kandidátů.

2. Vývoj notářství ve Slezsku do roku 1850

2.1 Notářství ve Slezsku do roku 1742

Počátky instituce notářství spadají do starého Říma, kdy se poprvé objevuje úřad písaře, zvaného jako „*tabellio*“, jehož úkolem bylo sepisovat za úplatu listiny pro jiné osoby, zejména listiny o právních úkonech.³

V souvislosti se studiem římského práva na italských univerzitách dochází k intenzivnímu vývoji notářství, kdy vznikají první předchůdci notářských komor, tzv. kolegia, která „*řídila práci notářů, vykonávala nad nimi disciplinární pravomoc, prováděla zkoušky znalosti notářů, určovala formu listiny, její náležitosti, manipulace s ní a její úschovu.*“⁴ Do těchto kolegií bylo možné vstoupit od šestnácti let, synové notářů mohli vstoupit již ve čtrnácti. Ve Slezsku byla však věková hranice pro vstup podstatně vyšší. V rámci procesu vývoje dochází ke vzniku tzv. notářského instrumentu, který byl základním předmětem činnosti notářů (veřejných notářů) v tehdejší době. Zpravidla se jednalo o listinu nadanou veřejnou vírou o její pravosti.⁵

Do českých zemí proniká instituce notářství v důsledku recepce italských vzorů a současně recepce římského práva v souvislosti se zintenzivněním styků s Itálií ve 13. století, kdy zároveň určitý vliv měla také německá kolonizace, neboť německé právo již bylo ovlivněno recepcí římského práva.

V českých zemích je možno označit za notáře soudní písaře, jež byli označováni, s ohledem na osobu, kterou byli jmenováni (zda papežem nebo panovníkem), jako „*notarius terrae, protonotarius* či *vicenotarius*“ (i přesto, že jejich agenda souvisela se soudním řízením a nikoliv s vyhotovováním listin k soukromým účelům.

Veřejný notář⁶ pak je v listinách označován zpravidla termínem „*notarius publicus*“, výjimečně se objevuje termín známý již ve starém Římě, „*tabellio*“,

³ K tomu viz SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997. 437 s., ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. 401 s.

⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právní učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 243

⁵ Tamtéž. s. 243.

⁶ Na rozdíl od českého pojmu veřejný notář, který se později transformoval do pojmu notář, notariát, na Slovensku a Podkarpatské Rusi se používal pojem veřejného notariátu

nebo termíny oba vedle sebe. Velmi zřídka najdeme německé označení „*offinbarschreiber*“ (úřední písař).⁷

Písaři jako notáři v tehdejší pojetí, se zpravidla koncentrovali v blízkém okolí panovníkova dvoru, resp. sídla arcibiskupa, kdy se jednalo o osoby vzdělané a znalé práva. V případě světské moci disponovala notáři královská kancelář, přičemž tito byli podřízeni nejvyššímu kancléři, který „*byl řiditelem písemnictví*.“⁸ V církevní hierarchii byl zaveden úřad notářský u arcibiskupa pražského, dále při úřadech, jimž byla svěřena správa diecézí a také „*při kancelářích ostatních biskupů v Čechách, na Moravě, ve Vratislavi a jinde*.“⁹ Notáři byli většinou duchovní nižšího svěcení, protože ve starší době jen duchovní byli gramotní, kdy museli ovládat latinu a římské právo. Notář se většinou označoval sám jako „*clericus*“, ojediněle také jako „*presbyter*“. Připojeno bylo i jméno diecéze. Zvláštností je, že mohli být i ženatí.¹⁰ Mezi slezskými notáři najdeme zmínky o ženatých notářích ještě dlouho poté, co byla i ve Slezsku ženitba zakázána. Lusček uvádí např. ženatého notáře Mathiase Springsguda de Sweidnitz působícího ve Svídnici v letech 1482-94.¹¹

Samotné notářství ve Slezsku vzniklo přímo pod italským vlivem, nikoliv zprostředkovaně přes německý jihozápad a západ. Dle F. Lusčka je notářská činnost na tomto teritoriu poprvé doložena k roku 1282, kdy souvisí zároveň s počátky oficialátu, nicméně V. Šediva poukazuje na listinu z péra Uněboza, notarii clerici, písaře u Vladislava, knížete opolského, datovanou již o rok dříve, tedy z roku 1281.¹² Notářská činnost ve Slezsku byla zpočátku omezena na Vratislav, kdy biskup Filip z Ferma s sebou přivedl do Vratislavi dva italské notáře. Po ostatním území Slezska se rozšířila po následujících padesáti letech.¹³ Např. v Opavě úřadoval královský notář Jindřich z Vratislavi již od 23. března

⁷ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 2 - 3

⁸ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 39

⁹ Tamtéž, s. 40

¹⁰ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 10

¹¹ Tamtéž, s. 11

¹² Srov. s. LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 1; ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 40

¹³ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 1.

1288.¹⁴ Dalším notářem, jehož existenci nám dokládá listina, je hradecký farář a vévodský notář František působící v době okolo 25. června 1353.¹⁵ První zmínky o notářské činnosti v části Slezska, která bude v budoucnu inkorporována do zemí Koruny české a ve 20. století případně Polsku, pochází z roku 1287 a 1308 a končí přibližně v letech 1396 a 1398, kdy byly vydány biskupem krakovským a plockým předpisy o výkonu notářského úřadu.¹⁶ Původ slezských notářů můžeme určit ze zeměpisného označení, které si psal notář ke svému jménu. Někdy ovšem nelze určit, zda se toto označení vztahuje k notáři, či již k jeho otci. Bylo to způsobeno tím, že ke jménu si notáři psali někdy i jméno otce, neboť se i objevil zvyk, že se syn učil u otce notářskému „řemeslu“. Již zde lze spatřit určité negativní rysy, které vykazuje i dnešní notářství, kdy možnost proniknout do notářského stavu a uplatnit se v něm jako notář je pro osoby bez konexí, ve vztahu k notářství, prakticky nicotná. Luschek rozdělil notáře podle původu do dvou skupin. První tvoří notáři pocházející ze Slezska, druhou „mimoslezští“. Notáři z druhé skupiny pocházeli buď z německých zemí (hlavně ze Saska a východního Německa) a neněmeckých zemí (zejména z Čech a Polska).¹⁷ Pokud se jedná o územní působnost, mohli slezští notáři působit i mimo území Slezska.

Významným počinem v otázce vzdělávání budoucích generací notářů, jak pro české země, tak i pro tehdejší střední Evropu, bylo zřízení zvláštního učiliště na Vyšehradě – stalo se tak okolo roku 1270 - snad prvního ve střední Evropě, na kterém se vyučovalo *umění notářské*.¹⁸ Jednalo se o školu řečnickou a písařskou, která byla založena Henricusem de Isernia (Jindřichem z Isernie), Italem, činným v kanceláři Přemysla Otakara II., považovaným podle *Schelleové* za prvního veřejného notáře.¹⁹ Tento slavný notář dokonce „zařadil do své sbírky text

¹⁴ K tomu viz MÜLLER, Karel a kol. *Opava*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006, s. 79

¹⁵ Tamtéž, s. 362

¹⁶ NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan, ed. a MARKOVÁ, Markéta, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Vyd. 1. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. s. 39

¹⁷ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s.5-6

¹⁸ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 40

¹⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 250

smlouvy, jež upravovala vztah českého krále k Opavsku, a to tak, že se Václav²⁰, počínaje svátkem sv. Jiří a při zachování všech svých práv, na tři léta vzdal provincie a po této lhůtě měl o dalším osudu země rozhodnout římský král Rudolf.²¹ Náplní umění notářského bylo tzv. *ars dictandi*, tj, umění jak skládat listiny.²² Slezští notáři nejčastěji studovali na geograficky nejbližších univerzitách v Krakově a v Lipsku. Na obou univerzitách mohlo např. v letech 1400 (1409) - 1540 studovat kolem padesáti (max. 70, protože všechna jména nejsou určit) slezských studentů.²³ Zejména Krakow (polsky *Kraków*) měl příznivou polohu a podíl německých studentů. Lipsko vzniklo roku 1409, po vydání dekretu kutnohorského v Praze sem odešla část místních německy mluvících studentů. Z dalších univerzit byla oblíbená zejména Bologna. Právě v Bologni se poprvé objevil obor „ars notariatus“. Kupodivu nemnoho bylo Opavanů, kteří se rozhodli ke studiu na Karlově univerzitě. Jedním z mála byl například později v Opavě poměrně významný městský veřejný notář a klerik Matyáš, který nabyl od roku 1385 filozofického vzdělání právě na výše zmíněné univerzitě, a od kterého nacházíme listinu ještě z 24. dubna 1413, týkající se postavení správce opavských škol.²⁴

Vzhledem k početnímu nárůstu osob, vykonávajících notářskou činnost, jehož výsledkem bylo snížení úrovně kvality, které bylo často důvodem, kdy docházelo k situacím, že na notáře byly podávány těžké žaloby, dochází již ve 13. století k intervenci panovníka Václava II., který provedl první úpravu notářství, když stanovil numerus clausus veřejných notářů a zavedl, aby byl vyžadován „zvláštní průkaz o spůsobilosti zkouškou a průkaz o tom, že král jim oprávnění propůjčil, jakož i přísaha úřední.“²⁵ V této době byly do úřady veřejného notáře téměř výhradně dosazovány osoby duchovního stavu, které byly jmenovány papežem, případně osobami papežem zmocněnými. Nelze ovšem

²⁰ Rozuměj král Václav II.

²¹ MÜLLER, Karel a kol. *Opava*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. s. 52

²² Srov. s. SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 250, ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 40

²³ Luschek ve své publikaci uvádí předpokládané počty studentů na univerzitách, viz LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 28 - 29

²⁴ K tomu viz MÜLLER, Karel a kol. *Opava*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. s. 385

²⁵ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 41

vyločit ani možnost ustavení veřejným notářem mocí světská, neboť bylo možné, aby osobě byla udělena potvrzení, jak od papeže, tak současně i od panovníka.²⁶ Důsledkem toho byl rostoucí počet notářů, avšak klesající úroveň jejich odborné kvality a důvěra v notářský stav, kdy např. docházelo k úmyslnému prodlužování řízení.

K revizi nastalého stavu došlo až za panování krále Karla IV., jenž v roce 1349 ve svém návrhu zemského zákoníku „*Maiestas Carolina*“ stanovil, že úřad veřejného notáře smí vykonávat jen a pouze ten, kdo k tomu byl zmocněn králem. Každý žadatel o toto zmocnění byl nucen prokázat své znalosti „*zvláštní zkouškou před osobami králem k tomu určenými*.“²⁷ V případě, že žadatel úspěšně osvědčil své znalosti, byl jmenován notářem, přičemž byl povinen, než nastoupil do úřadu, učinit přísahu, kterou se zavázal k zachování pravdy a spravedlnosti. Investitura notářů probíhala políbením a odevzdáním jemu péra a kalamáře, ježto se jednalo o vstupní ceremoniál původem z Itálie. *Maiestas Carolina* obsahoval dále úpravu formy zmocnění, které bylo udělováno veřejnými listy stvrzenými královskou pečeti. Kromě toho zakotvoval také institut absolutní neplatnosti listin vystavených osobami nezmocněnými k výkonu notářského úřadu. I přes nepřijetí návrhu zemského zákoníku stavy, byla tato ustanovení uplatňována v praxi. Karel IV. ovšem nevykonával právo jmenovati notáře pouze sám, nýbrž i zde docházelo k delegaci dalším osobám, např. v roce 1358 „*pražskému arcibiskupovi Arnoštu z Pardubic a všem jeho nástupcům právo jmenovat notáře pro celou říši*²⁸ *a především pro české země*.“²⁹ Ve Slezsku měli notáři zpravidla císařskou „*autorizaci*“ tj. pověření, výjimečně uvádějí za svým jménem, že je jmenoval papež, velmi zřídka uvádějí oboje tedy „*apostolica et imperiali auctoritate*“. Luschek vyvrátil svými výzkumy názory některých starších autorů, že ve světských oblastech působili notáři pověření světskou mocí a v církevních, mocí církevní.³⁰ Notářství za vlády Karla IV. bylo na vysoké úrovni a dospělo

²⁶ Srov. s. ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 41-42, SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 250, FOUKAL, Martin, a kol. *Z dějin notářství*. In: *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, s. 2-3

²⁷ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 42

²⁸ Rozuměj Svatá říše římská

²⁹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 251

³⁰ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 15

v Čechách vysoké úrovně. Bohužel v následujícím období, tzn. za Václava IV. a husitských válek došlo k jeho sestupné tendenci. V německých zemích měla pravomoc říšská hrabata jmenovat notáře, legitimizovat nemanželské děti a udělovat erby. Máme ovšem doložena i osobní jmenování. Tak např. jmenoval Albrecht II. při svém delším pobytu ve Vratislavi roku 1439 dne 10. ledna veřejným notářem Martina Czepka de Kewlindorffa. Martin se ujal úřadu roku 1441, jeho činnost je doložena do r. 1456. Za zmínku stojí také, že Albrecht při svém pobytu ve Vratislavi určil osoby, které směli jmenovat notáře.³¹ Albrecht při zmíněném pobytu (1439) udělil Rudolfovi von Rüdeseim plnou moc jmenovat dvanáct „*tabellionen*“ a veřejných notářů. O dvacet pět let později obdržel zmíněný Rudolf od Friedricha III. titul falckraběte s právem jmenovat libovolný počet notářů. O pět let později se Rudolf stal biskupem ve Vratislavi.³² Vratislavští biskupové měli i jinak vliv na jmenování notářů. Roku 1406 bylo na synodě za předsednictví Mikuláše von Gnesen den 20. května přijato ustanovení, že napříště budou smět být notářem jen lidé přezkoušení a potvrzení biskupstvím. Ve zdůvodnění bylo uvedeno „*že je mnoho těch, co se za veřejné notáře vydávají, aniž by jimi byli, jiní jsou zase neschopní a nevzdělaní, že ani nejsou schopni protokoly a instrumenty vytvořit jak se dle předpisu sluší*“.³³ Vedle již uvedeného synodního ustanovení z roku 1406, je třeba zmínit nařízení krále Matyáše Korvína, vydané ve Vratislavi roku 1470, které mělo zamezit nadbytečným převodům majetku na církev. Matyáš zakázal sepisování testamentů v přítomnosti notářů, a žádal, aby napříště byli přítomni 2 „*konsuln*“³⁴ a městský písař.

Za panování Vladislava Jagellonského sice došlo ke kodifikaci zemského práva, která vedla ke změně způsobu úřadování, čímž bylo značně zredukováno uplatnění notářů. Takto vzniklá situace však nebyla řešením v notářství nastalého stavu, neboť „*ani zákonodárce neměl za Jiřího z Poděbrad či Jagellonců zájem notariát nově upravit*“.³⁵

Až za vlády Ferdinanda I. Habsburského byl v rámci snah o spojení českých zemí s Rakouskem, uveden v platnost říšský notářský řád císaře Maxmiliána z roku 1512, jehož cílem bylo odstranit vady, kterými tehdejší notariát trpěl. Podle

³¹ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts* (= *Historisch-diplomatische Forschungen*; 5). Weimar 1940. s. 18

³² Tamtéž, s. 18 - 19

³³ Tamtéž, s. 20

³⁴ Patrně se jednalo o konzuly nebo úředníky

³⁵ FOUKAL, Martin, a kol. *Z dějin notářství*. In: *Ad Notam*, 2003, jubilejní číslo, s. 4

tohoto notářského řádu „*úkolem notářů bylo spisovati smlouvy, listiny o právních jednáních, poslední vůle, atd., kteréžto listiny byly zákonem za veřejné prohlášeny.*“³⁶ I přes tuto snahu o nápravu problému tehdejšího notářství docházelo ke značnému rozšíření falzifikátů, čímž notářství ztrácelo svůj kredit, neboť listiny, resp. jejich vystavování a ověřování, zajištění veřejné víry v její pravost bylo – a dle názoru autora stále je – jednou z charakteristických činností instituce notářství. Pochyby o důvěryhodnosti listin ověřených notáři se objevují od počátku 17. století, což souvisí s úpadkem úrovně notářství od poloviny 16. století. Důvod je třeba hledat v rostoucím počtu falckých hrabat (německy *Pfalzgraf*), kteří měli pravomoc jmenovat notáře.³⁷ Dle výzkumu F. Luschka (1940) vzniklo mezi lety 1282 – 1600 přibližně 820 notářů, kteří vystavili asi 3000 listin.³⁸ Původem byli notáři nejčastěji z měšťanského nebo selského prostředí. Šlechtického původu byli jen dva notáři: Henricus Peter Gallici a Johannes Stercze. Kromě jména otce se u jména objevuje někdy i zmínka o zaměstnání jejich otce – najdeme mezi nimi povolání řemeslníků (např. řezník, tesař, pekař), ale i povolání jako advokát, lékař, farář.³⁹ I přestože mohl notář vykonávat libovolně dlouho, jeho úřad nebyl placený, nýbrž fungoval jako volné povolání. K zabezpečení obživy bylo často nutné, aby vykonával i jiný úřad nebo jiné povolání, popřípadě mohl být také ve službách větší kanceláře⁴⁰. Pro mnoho slezských notářů totiž nebylo notářství jejich první povolání, neboť se k němu dostali až později, nebo jej vykonávali jako vedlejší povolání.

Na nastalou situaci reagoval až Karel VI., když 1. března 1725 svým nařízením ustanovil, že notáři musí být přezkoušeni, přičemž ponechání ve svých úřadech budou pouze ti, kteří budou shledáni způsobilými k výkonu notářského úřadu. Dále byla stanovena investitura panovníka, kdy se o úřad notáře nesměl u papeže ucházet nikdo, kdo k tomuto neobdržel souhlasu císaře, a stejně tak nesměli papežští notáři vykonávat úřad bez císařova svolení.

Do roku 1742, kdy téměř celé Slezsko bylo připojeno k Prusku, nebyl vývoj notářství již ovlivněn žádnými zásahy panovníka a jeho předpisy.

³⁶ FOUKAL, Martin a kol. *Z dějin notářství*. In: Ad Notam, jubilejní číslo, s. 4

³⁷ LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. s. 5

³⁸ Tamtéž, s. 2

³⁹ Tamtéž, viz soupis s. 12

⁴⁰ Srov. s s. 8 této práce

2.2 Notářství ve Slezsku do roku 1850

Po smrti Marie Terezie pokračoval v reformách její syn, Josef II. Některé z jeho reformačních kroků se dotkly i samotné instituce notářství. Zejména jeho obecný soudní řád z 1. května 1781, kterým bylo stanoveno, že za veřejnou listinu bude nadále pokládán jen notářský směnečný protest a že ostatní notářské listiny se za veřejné nepokládají. Toto ustanovení bylo později v roce 1796 za vlády Františka II. v některých rakouských zemích opraveno a „*všechny řádné notářské listiny byly uznány za listiny veřejné.*“⁴¹ Dalším podstatným předpisem v oblasti notariátu byl patent z 9. dubna 1782, kterým bylo notářům povoleno zastupovat klienty u obchodních a směnečných soudů.⁴² V důsledku neuspokojivé efektivity dosavadních úprav, bylo nutné provést další opatření. Tak například bylo dvorským dekretem z 3. ledna 1788 upraveno zřizování veřejných notářů zemským místodržitelstvím. Jak uvádí Schelleová, „*každý notář byl brán do přísahy, zvolil si znak a pečeť a obdržel diplom.*“⁴³ Notáři, kteří nesplnili tyto předpoklady, byli vyloučeni z činnosti.

Dvorský dekret z 9. června 1821 byl jedním z mnoha zásahů do činnosti notářů, neboť stanovoval, že jen směnečné protesty jsou listinami veřejnými, nikoli ostatní notářské listiny. Měl dále za následek odebrání diplomů stávajícím notářům a vydání nových s novou formulací. Dále znamenal změnu v kompetenci investitury notářů, neboť oprávnění k jejich ustanovování přenesl na Nejvyšší soud, v důsledku čehož se také změnilo znění přísahy, kterou mohl notář složit až po zaplacení taxy a předložení znaku.⁴⁴ Působnost notáře nebyla zprvu nikterak územně omezena. Od roku 1804 směl notář vykonávat povolání pouze v zemi, v níž byl ustanoven.

V roce 1824 byli notáři zbaveni oprávnění k zastupování před obchodními a směnečnými soudy, pokud současně nevykonávali advokátní činnost. Další vývoj notářství nutně vedl k degradaci této instituce i snaze o úplné zrušení.

Na nutnost zachování a modernizace notářství na úroveň ostatních evropských států upozornil císaře Ferdinanda V. již v roce 1844 Nejvyšší soud vídeňský ve své zprávě č. 600 ze dne 7. února 1844. Tato zpráva se stala

⁴¹ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 216

⁴² FOUKAL, Martin, a kol. *Z dějin notářství*. In: Ad Notam, 2003, jubilejní číslo, s. 5

⁴³ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 252

⁴⁴ Viz tamtéž, s. 252

podnětem pro ministra spravedlnosti Dra. Antonína rytíře Schmerlinga k tomu, aby podáním ze dne 30. dubna 1850 navrhl císaři, aby „znovu v život uvedl ústav notářský jako ústav státní, aby občanům se dostávalo rad o právních jednáních a veřejných listin od osob k tomu státem ustanovených a pověřených.“⁴⁵

⁴⁵ ČULÍK, Jaroslav. *O notářství*. In: Ad Notam, 1997, roč. 3, č. 5, s. 111

3. Vývoj notářství ve Slezsku v letech 1850 – 1871

Stejně jako v ostatních zemích Rakousko – Uherska i zde bylo podstatným milníkem notářství přijetí moderního notářského řádu, který by vyřešil stávající problémy v notářství a učinil tak z něj plnohodnotnou instituci, ze které by měli užitek všichni občané monarchie.

Takovýmto předpisem se stal císařský patent ze dne 29. září 1850 č. 366 říšského zákoníku, jímž byl vydán nový rakouský notářský řád, který byl platný také pro teritorium Českého Slezska, s výjimkou Hlučínska, neboť to bylo k českým zemím (resp. k Československu) připojeno až 4. února 1920. Tento byl vypracován podle francouzského notářského řádu, nicméně se neukázal v tuzemských podmínkách jako příliš vhodný, což mělo za následek jeho nikterak dlouhou platnost. Předmětný notářský řád upravoval záležitosti týkající se důvodu zřízení ústavu notářů, účinku notářských listin, dále upravoval způsobilost k notářství, kdy osobou způsobilou byl pouze občan říšského občanství, mající fyzickou zletilost a způsobilost k právním úkonům, dále bezúhonnost, znalost jazyka (resp. jazyků) používaných v okrese (v našem případě ve Slezsku), kde chtěl uchazeč jako notář působit a samozřejmě úspěšně složená notářská nebo advokátní zkouška. Notářským řádem z roku 1850 byl dále ustanoven numerus clausus a také způsob obsazování uprázdněných notářských míst. Upravoval složení zákonné jistiny, přísahy a obecná ustanovení v souvislosti s výkonem úřadu notářského. Konečně se zabýval také praktickými otázkami, jako např. ověřováním, přijímání listin do úschov, vedení notářského archivu, sazebníkem za jednotlivé úkony, notářskými komorami, disciplinárním řízením a činností notářů jako soudních komisařů.

V důsledku nespokojenosti se stávajícím notářským řádem byl dne 21. května 1855 pod číslem 93 říšského zákoníku publikován notářský řád, který se nakonec ukázal jako mnohem vhodnější a kvalitnější. Podstatně zjednodušil některé formality, nicméně stále nebyl vyřešen problém související s nedostatečnou kvalifikací notářů. Další změnou bylo přemístění notářských archivů, komor do sídelních soudních dvorů první instance. Také byl přesunut dohled nad notářstvím z vrchních soudů na soudní dvory první instance.

Za účelem prosazování společných zájmů a nalezení vhodného způsobu řešení stávající situace v notářství, především však ze snahy o vypracování

kvalitního právního předpisu, jenž by pozvedl notářství na moderní úroveň, počali se notáři sdružovat. Nejprve v rámci jednotlivých zemí, kdy právě ve Slezsku došlo k založení jednoty notářů v roce 1869. Aby notáři získali lepší vyjednávací pozici, sdružily se nakonec všechny notářské spolky do ústředního rakouského spolku notářského se sídlem ve Vídni, jehož odnože se poté rozptýlily do jednotlivých zemí. Z iniciativy tohoto uskupení byl později zřízen i penzijní ústav pro notáře a notářské kandidáty a spolek notářských kandidátů. Od roku 1861 začal také vycházet odborný notářský časopis *Zeitschrift für das österreichisches Notariat*.⁴⁶

*„Po řadě jednání, zejména v odborných kruzích, byl 25. července 1871 vydán pod číslem 75 ř. z. nový notářský řád a spolu s ním pod číslem 76 ř. z. zákon o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách.“*⁴⁷

⁴⁶ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 57

⁴⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnická učebnice*. Praha: Linde, 1997. s. 253

4. Vývoj notářství ve Slezsku do roku 1939

4.1 Notářství ve Slezsku v letech 1871 - 1918

Organizace notářství byla v rakouské části Slezska, stejně jako v ostatních částech monarchie, upravena notářským řádem z roku 1871. Podle něj byla činnost notářů členěna na veřejnou a soukromou. Veřejnou činností bylo rozuměno sepisování a vydávání veřejných listin o právních prohlášeních a jednáních a o skutečnostech, z nichž měla být uplatněna práva, brání listin do úschovy a další. Naopak soukromá činnost byla tvořena zejména sepisováním podání na žádost účastníků v tzv. věcech nesporných, sepisování soukromých listin a provádění některých dalších úkonů. Notáři rovněž byli oprávněni k zastupování obviněných před soudem v trestních věcech.⁴⁸

Přístup do notářského úřadu byl umožněn pouze osobám splňujícím předepsané předpoklady. Mj. byla dána povinnost prokázat své domovské právo, což znamenalo i prokázat státní občanství, dosažení 24 let, bezúhonnost, plnou způsobilost k právním úkonům, ukončená studia věd státních a právních. Samozřejmostí byla úspěšně složená notářská nebo obdobná zkouška a čtyřletá praxe, z které představovaly 2 roky obligatorní praxi u notáře.

V obvodu sborového soudu první instance tvořili notáři kolegium notářů, přičemž z řad kolegií, která měla alespoň 15 členů, byla vytvářena notářská komora. V roce 1880 bylo na Moravě a ve Slezsku ustanoveno celkem 113 notářů, z nichž např. v Opavě působili dva, neboť zde sídlila notářská komora, která sdružovala notáře z Freiwaldau (čes. Frývaldov, od roku 1949 Jeseník), Zuckmantelu (česky od roku 1919 Cukmantl, od r. 1949 Zlaté Hory), Bruntálu, Krnova, Opavy, Frýdku, Vidnavy, Albrechtic, Osoblahy, Slezské Ostravy a dalších měst.

Výše zmíněnými notáři působícími v Opavě byli Franz Mohilla a Franz Schulz (nebo také Scholz), který vykonával funkci presidenta c. k. slezské notářské komory⁴⁹ a měl svou notářskou kancelář na adrese Oberring č.p. 44 (dnešní Horní náměstí), kde měl zároveň své trvalé bydliště.⁵⁰ 26. srpna 1880 však Franz Mohilla zemřel, a proto byl c. k. slezskou notářskou komorou vypsán

⁴⁸ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. s. 322

⁴⁹ *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau*. 1881. s. 75

⁵⁰ Tamtéž, s. 45

konkurz na uvolněné místo notáře soudního okresu Opava, který později vyhrál JUDr. Gustav Mauer, t. č. notář ve Žďáru nad Sázavou. Ten si zřídil svou notářskou praxi rovněž na Horním náměstí v domě č.p. 30, kde zároveň bydlela vdova po jeho předchůdci, Justine Mohillová.⁵¹

V roce 1891 byl prezidentem c. k. slezské notářské komory již JUDr. Gustav Mauer, který provozoval svou kancelář na stejné adrese jako v roce 1881. Nicméně již bydlel ve vlastní vile na adrese Bahnhofstraße 6 (dnešní Nádražní). Členy komory byli Dr. Emil Hirsch, notář v Krnově, Johann Santarius, notář v Bohumíně, Rudolf Schilder, notář v Bruntále a Alois Schwarz, notář v Jeseníku. Náměstky prezidenta byli Albert Nobis, notář ve Vítkově a Anton Michl, notář ve Skočově (dnešní Polsko).⁵²

V předválečné době byl v českých zemích, nevyjímaje Slezsko, úředním jazykem jazyk německý. Nicméně notářství dokázalo flexibilně reagovat na požadavky občanů spolu se snahou o co největší dostupnost a srozumitelnost, a tak lze považovat za zcela racionální a logické, že notář v oblasti Slezska musel znát, mimo jazyka německého a českého, také jazyk polský. Tento zcela opodstatněný požadavek na osobu notáře dokládá i níže uvedený list Josefa Březky, kandidáta notářství prvnímu řediteli českého gymnázia v Opavě a národní osobnosti Slezska, Vincenci Praskovi, ve kterém píše:

„Vysoce ctěný pane řediteli!

Obsazením notářství v Bilsku uprazdní se některé notářské místo v dolním Slezsku, pro které se bude požadovati průkazu o znalosti polštiny. Aby mladší kandidáti, znalí třeba pouze polštiny, nepřišli na řadu přede mnou, nezbyvá mi než učit se polštině. Pokud se pamatují račíte vyučovati polštině na českém gymnasiu v Opavě. Prosím Vás proto uctivě, abyste mně byl radou v příčině opatření nějaké polské učebnice a skládání zkoušky

Pakliže bych se mohl podrobiti zkoušce při čes. gymnasiu v Opavě, prosil bych Vás zároveň, abyste mi opatření potřebných knih ráčil zprostředkovati. Vaše dotyčné výlohy Vám ihned vynahradím. Úplnou znalost polštiny slovem i písmem bych si více ovšem neosvojil, také ji nepotřebuji, postačí mi asi vysvědčení takové

⁵¹ *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau. 1881. s. 44*

⁵² *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau. 1911. s. 25*

jaké má mnohý kolega němec z češtiny, tedy alespoň známka obstojná třeba s podotknutím že stávající vady dají se odstraniti pílí soukromou, jak jsem to četl ve vysvědčení čes. ústavu v Přerově, jež vydal z češtiny jistému mému kolegovi. Ke zkoušce přihlásil bych se snad již v měsíci červnu.

Prose Vás tedy o Vaši vzácnou radu a ochotu v této záležitosti znamenán s úctyplnou oddaností

Váš

Josef Březka

kand. not.

*V Kunštátě 12/4 94*⁵³

Výše uvedené jednání Josefa Březky lze považovat za příklad poctivosti a ochoty pracovat na sobě, neboť přes správný úsudek, že by jej mohli předběhnout mladší kandidáti, znalí jazyka polského, neobrátil se na výše postavenou osobu, aby zasáhla v jeho prospěch, nýbrž měl zájem se naučit polský jazyk, i když pouze v nezbytně nutném rozsahu, aby se tak mohl v rámci vyhlášeného konkurzu ucházet o notářský úřad v dolním Slezsku.

Ne vždy však bylo počínání uchazečů o notářství zcela legální a v souladu se stavovskými předpisy a mravními principy. Do určité míry to bylo a je způsobeno samotnou povahou notářství, neboť v důsledku malého počtu notářských úřadů a vysokého počtu uchazečů často docházelo i k nekalým praktikám. Příkladem takového jednání byl Jan Hromady, t.č. c. k. substitut, uchazeč o notářský úřad ve Frýdku. V korespondenci z roku 1899 mezi Hromadou a Františkem Slámou, která se dochovala a v současné době je ve sbírkách Zemského archivu Opava, se uvádí:

*„Poslanec za obchodní komoru Česko-Budějovickou Josef Brolík, továrník v Žirovnici v Čechách intervenoval osobně u personálního referenta dvor. rady Dra. Hommy a na moji žádost požádal prince Bedřicha Švarcenberga, aby tento intervenoval u excelence ministra spravednosti za mne.“*⁵⁴

Jan Hromada požádal Františka Slámu, aby znovu u prince Bedřicha Švarcenberga intervenoval za jeho zvolení do notářského úřadu ve Frýdku. Vhodnost výběru své osoby kromě jiného odůvodnil, „že celý okres frýdecký jest

⁵³ ZAO, Fond Vincenc Prasek (1789)1856 – 1912(1949), inv. č. 86, karton 2

⁵⁴ ZAO, Fond František Sláma (1847) 1861 – 1917 (1952), inv. č. 90

čistě česky, jen frydek pojidovštělý a tedy poněmčený, a že český notář ve frydku by byl baštou proti terorismu židovskému rcete germanizaci.“⁵⁵

Celá tato věc šla dokonce tak daleko, že, jak vyplynulo z korespondence, v rámci vyhlášeného konkurzu, došlo k zákulisní válce, kdy Jan Hromada informoval Slámu o veškerých dalších kandidátech na uprázdněné notářské místo ve Frýdku, kterými byli notáři Ježischek, Markotius, Sanrwohl a Odstrčil, přičemž každého z nich hodnotí z hlediska šancí na úspěch v rámci konkurzu a z hlediska národnostního. Největším rivalem a favoritem na notářský úřad ve Frýdku byl notář Ježischek, pozdější notář v Opavě, přičemž Hromada informuje Slámu také o protektorech notáře Ježischka. V následujícím listu již žádá všechny své protektory, aby upustili od jeho (Hromadovy) protekce.

Překvapivé je, že podle Hromady byl Odstrčil z tendru vyloučen, ale určité indicie, nalezené např. v adresáři z roku 1901 nebo Právníkém kalendáři z roku 1902 či v databázi ZAO naznačují, že konkurz na notářské místo ve Frýdku vyhrál právě on, neboť (jediným) notářem ve Frýdku byl podle shora uvedených pramenů Ludwig Odstrčil a to konkrétně v letech 1899 – 1908.⁵⁶ Mimo jiné Ludwig Odstrčil byl již předtím notářem v Jablunkově.⁵⁷

Příklad J. Hromady zcela ilustruje situaci notářského stavu, kdy nedocházelo k vytváření prostoru pro mladé a nadějně notáře, nýbrž snahou starších notářů bylo podržet si výkon notářského úřadu, ať pro svou vlastní osobu nebo pro svého potomka. Tato neutišena situace musela nutně vést ke „zkostnatění“ notářství. Zejména tristní bylo postavení kandidátů notářství, kteří byli často využíváni jako „levná pracovní síla“ a jejichž praxe dosahovala délky až 15 let.⁵⁸

„Hromada J., Frenštát, 14 [let]. 8 [měsíců].

[...]

Wessely Ad., Opava, 12 [let]. 8 [měsíců].

[...]

⁵⁵ ZAO, Fond František Sláma (1847) 1861 – 1917 (1952), inv. č. 90

⁵⁶ Srov. s. *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau nebst einem Personal-Handbuch des Herzogthums Ober- und Nieder- Schlesien.* 1901.; *Kalendář právníků na obyčejný rok 1902.* V Táboře: Václav Kraus, 1901. s. 101

⁵⁷ *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau.* 1891. s. 25

⁵⁸ K tomu viz S. n. *Kalendář právníků na obyčejný rok 1902.* V Táboře: Václav Kraus, 1901. s. 92-93

Gardawsky J. Dr., Opava, 12 [let]. 5 [měsíců].

Hampel A., Krňov,⁵⁹ 12 [let]. 5 [měsíců].

[...]

Hůlka O., Opava.

Zlámal Fr., Bílovec.⁶⁰

Impozantní ukázkou notářské činnosti byl počín Jana Bolouska, t.č. notáře v Bílovcí, ve věci týkající se prodeje Opavského týdeníku:

„Výtah ze spisu notářského z 29. ledna 1888

Jan Zacpal a R. Hilla uzavřeli smlouvy s Stratilem Praskem Zukalou toto

1). Zacpal založil Opavský Týdeník 1870, sjednal nábytek a bibliotéku v místnostech redakce; složil novinářskou kauci pozůstávající z cenných papírů a malého doplatku u c. k. zemského výplatního úřadu Opavského. Od července 1880 vedl pan J. Zacpal časopis tento na vlastní účet a, do 1. července 1883. Tu povolal Rudolfa Hilla redaktora odpovědného vydavateli tak, že Zacpal ručeti bude svou novinářskou kaucí za redaktora pana Rudolfa Hilla, veškeré příjmy (předplatné, inzerce, atp.) mají patřiti Rudolfovi Hillovi, náklady s vydáváním však že Hill ze svého platiti bude a mimo to Zacpalovi jakožto majiteli listu pošle roční důchod v měsíčních lhůtách vypláceti bude. Pan Rudolf Hill uznává že živnost s vydáváním Op. Týdeníka spojená, jakož i novinářská kauce za časopis tento úředně složená pak knihovna, nábytek a jiné zařízení v místnostech redakčních a administračních se nalézající ve zvláštním inventáři vykázané, jest majetkem pana Zacpala.

II. Zacpal chtěje pro budoucnost vydávání časopisu zabezpečiti prodává svůj periodický časopis Op. Týd. se vším jak uvedeno v I odstavci tedy i kauci i s úroky a kupony dosud nevybranými pp. Fr Stratilovi Vinc Praskovi Jos. Zukalovi do společného majetku za smluvenou cenu 2000 zl. a že tuto přijímají.

⁵⁹ Krnov – pozn. autora

⁶⁰ Kalendář právníků na obyčejný rok 1902. V Táboře: Václav Kraus, 1901. s. 92-93

III. Vedle předešlého odstavce stává se novinářská kauce páně Zaczala společným majetkem všech tří spolumajitelů. Aby však manipulace s převedením a přepsáním kauce c. k. úřadu na nové majitel byla zjednodušena, vystaví pan J. Zaczal zvláštní listinu, kterou tato kauce pozdě na Dr. Františka Stratila se převede, tak, že před c. k. úřady jen Dr. Stratil jakožto vlastník kauce se objeví. Nicméně uznává p. Dr. Stratil, že kauce ta není výhradním jeho majetkem nýbrž že náleží jen stejným dílem s p. Praskem a Zukalem.⁶¹

V následujících odstavcích kupní smlouvy upravuje J. Bolousek otázky týkající se kupní ceny, způsobu jejího stanovení a její splatnosti. Dále řeší pracovněprávní vztahy nových majitelů k dosavadnímu redaktorovi Opavského týdeníku, R. Hillovi, jakož i vzájemné povinnosti obou stran ve vztahu k hospodaření s majetkem časopisu. Ocenit musíme zejména jeho precizní způsob vymezení účelu předmětné smlouvy, jakož i omezení *ius disponendi* nových majitelů ve vztahu k předmětu smlouvy. Do budoucna pak upravil jejich práva v oblasti dědického práva.

„VIII. Hlavní účel však této smlouvy jest vydávání Op Týdenníku dosavadním politickým směrem pro budoucnost zachovati. Toho cíle dosáhnouti byv tehdy, když jednotlivci podily spolumajitelů vždy jen na osobu stejného politického a národnostního smýšlení v převedou. Za tím účelem omezují se noví majitelé práv vlastnictví se tímto i se vším příslušenstvím, že každý spolumajitel jest oprávněn svůj podíl pouze smlouvou mezi jiným za souhlasu dvou ostatních spolumajitelů na osobu jinou převezt neb zciziti. Každé pořízení pro případ úmrtí jest neplatné. Kdyby kterýkoliv majitel zemřel nepatří podíl jeho do pozůstalosti a nemají jeho dědicové žádného práva a žádných nároků ani na list ani na kauci ani na nábytek a knihovnu.“⁶²

Pro názornou ilustraci, jak nákladné byly tehdy (v roce 1888) právní služby notáře, uvádím níže vyúčtování, vystavené shora zmiňovaným notářem za předmětnou kupní smlouvu a úkony související s ní.

⁶¹ ZAO, Fond Václav Hauer 1867 – 1942, inv. č. 364, karton 7

⁶² Tamtéž.

„Za psaní	1[zlatý].40[krejcarů]
Ověř	1[zlatý].25[krejcarů]
Kolek	50[krejcarů]

3.15 zl⁶³

Pro upřesnění, např. měsíční mzda úředníka v roce 1883 činila 25 zlatých. Za níže uvedenou celkovou cenu notářských služeb bylo možno kupř. nakoupit 3 kg másla nebo nechat si ušít nové kalhoty.⁶⁴

O tom, že i notáři byli jen obyčejnými lidmi a dostávali se tak do pozic klientů, svědčí dokumentace související se stavebním řízením v rámci přestavby domu vidnavského notáře Johanna Patky. Kromě úřední korespondence, stavebního povolení, plných mocí obsahuje archivní fond⁶⁵ také stavební plány domu č.p. 205, na ulici Gartenstrasse, ve Vidnavě, včetně bytového členění.⁶⁶

Na závěr kapitoly nelze opomenout také spolkovou činnost notářů, když notářským řádem z roku 1871 bylo v hlavě VIII. s názvem O sborech notářův upraveno v § 124 - § 142 fungování notářské komory. Ústředním orgánem rakousko-uherského notářství byl rakouský spolek notářů, který vznikl v roce 1881. Tento spolek byl centrálním orgánem rakouského notářství, majícím sídlo ve Vídni. Pro každou korunní zemi pak vznikaly jeho jednotlivé odnože. Stejně tak tomu bylo i v případě Slezska, kdy ke dni 31. ledna 1900 zahájil svou činnost Verein der Advokatur & Notariatsbeamten Schlesien⁶⁷, se sídlem v Krnově, později přejmenovaný na Verein der Advokatur & Notariatsbeamten für Nordostmähren und Schlesien⁶⁸, se sídlem v Moravské Ostravě. Účelem spolku bylo hájení zájmů stavu, vzdělávání členů, podporování hmotné i morální a podporování vdov a sirotků členů. Spolek byl pro nečinnost rozpuštěn 10. června 1914 na základě úředního rozhodnutí ministerstva vnitra, nicméně vymazán z katastru byl až v roce 1923. Toto rozhodnutí bylo odůvodněno tím, že spolek „byl rozpuštěn zemskou správou politickou v Opavě, jelikož nepřizpůsobil

⁶³ ZAO, Fond Václav Hauer 1867 – 1942, inv. č. 364, karton 7

⁶⁴ K tomu viz SEJBAL, Jiří. Základy peněžního vývoje. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997.

⁶⁵ SOkA Jeseník, Fond Archiv města Vidnava (1291) 1408 – 1945 (1948), inv. č. 950, plán č. 24

⁶⁶ Viz Přílohy

⁶⁷ ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 1330, karton č. 1391. Pečeť a stanovy viz Přílohy

⁶⁸ ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 2290, karton č. 4694

své stanovy změněným státoprávním poměrům, nevyvíjí již delší dobu žádné spolkové činnosti a neodpovídá tudíž podmínkám svého právního trvání.“⁶⁹

Notářský řád z roku 1871 nicméně platil až do vzniku samostatného Československa, kdy byl později na základě recepční normy převzat do právního řádu ČSR.

⁶⁹ ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 2292, karton č. 4728

4.2 Notářství ve Slezsku v letech 1918 – 1939

Porážka Německa a Rakouska-Uherska v první světové válce, stejně jako následný rozpad druhého zmiňovaného, byly důvodem ke vzniku situace, kdy si tři státy nárokovaly území Slezska, neboť, kromě Čechů, měli o toto teritorium zájem také Poláci a Němci.

Vzhledem k tomu, že na území tehdy již bývalého rakouského Slezska převážilo německé nacionální hnutí, rozhodli se němečtí poslanci z Moravy a Slezska k vyhlášení ustavení provincie Sudetenland, která „*se deklarovala jako součást tzv. Německého Rakouska.*“⁷⁰ Neboť se tomuto aktu nedostalo mezinárodního pochopení, bylo toto území v prosinci a lednu obsazeno československým vojskem. Komplikovanější byla situace týkající se území Těšínska, neboť nároky kladené ze strany Poláků a Čechů vyvrcholily v lednu 1919 až v ozbrojený konflikt, který vyřešilo rozhodnutí rady velvyslanců dohodových mocností v belgických lázních Spa v roce 1920.

Neméně problémová byla situace na Hlučínsku, které nově připadlo Československu v rámci Versailleské mírové konference, přičemž se zde spíše než o sporné nároky na rozdělení území jednalo o otázku národnostní, neboť se zde nalézalo obyvatelstvo výhradně německé národnosti, které nesouhlasilo s jejich začleněním do ČSR.⁷¹ V souvislosti s tím došlo k unikátní situaci, kdy na území ČSR došlo k právnímu trialismu, neboť kromě právního řádu rakouského (platného do té doby na území Čech, Moravy a Českého Slezska) a uherského (platného na území Slovenska), bylo nutné se vypořádat také s dosud platným právním řádem pruským.

Vzhledem ke specifčnosti právního stavu notářství v oblasti Hlučínska a jeho historickému vývoji až do konce 2. svět. války, kdy Hlučínsko připadlo zpět československému státu, bude vyhrazena tomuto tématu zvláštní podkapitola.

Neboť vzniku samostatného československého státu mělo být dosaženo formou nenásilnou a zároveň, aby došlo k zamezení vzniku chaosu, bylo recepční normou č. 11/1918 ustanoveno, že se přejímá dosud platný rakouský právní řád. Notářství mělo postavení svobodného povolání, přičemž bylo nadáno určitou veřejnou autoritou, kdy sloužilo jako pomocný orgán státu, zejména výkon

⁷⁰ ŽÁČEK, Rudolf. *Dějiny Slezska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. s. 301

⁷¹ I v současné době se na Hlučínsku vychovává v německém duchu, kdy zde působí řada národních spolků, jsou zde vydávány vlastní noviny a časopisy, atd.

činnosti soudního komisaře, a zároveň bylo garantem a nositelem veřejné víry, neboť byl kompetentní k sepisování veřejných listin, ověřování a osvědčování. Za dob První republiky byl počet notářů omezen principem *numerus clausus*, přičemž počet a sídla notářů byly stanovány nařízenými ministerstva spravedlnosti. Přehled a vývoj počtu notářských kandidátů v notářské komoře v Opavě, jež spravovala oblast Slezska, ukazuje tabulka č. 1.⁷²

Ministr spravedlnosti také osobně jmenoval jednotlivé notáře a zároveň vykonával nejvyšší dozor nad notářstvím, prostřednictvím krajských a vrchních soudů, pouze však ve věcech, ve kterých notáři vykonávali funkci soudního komisaře. V ostatních oblastech praxe vykonávaly dozor notářské komory. Množství úkonů provedených notáři jako soudními komisaři ukazují grafy č. 1 a č. 2. Zároveň umožňuje komparaci činnosti v oblasti Slezska s Moravou a Čechami.⁷³

K provizorní právní úpravě notářství došlo zákonem č. 155/1919 Sb. z. a n., jimž se prozatímně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871, z. ř. č. 75 a čl. zák. XXXV: 1874 a VII:1886. Tento právní předpis stanovil náležitosti, jež mají obsahovat pečeti notářů, a také povinnost notářů vykonat přísahu do jednoho měsíce od nabytí účinnosti tohoto zákona. Znění přísahy upravoval článek 3:

„Přisahám, že budu Československé republice vždy věren a vlády její poslušen, že budu veškeré zákony a platná nařízení zachovávatí a svůj úřad jako notář podle zákonných ustanovení řádně a svědomitě zastávatí.“⁷⁴

V otázce struktury notářství došlo k několika změnám, jež byly způsobeny shora uvedenými územními změnami. Například v důsledku inkorporace Hlučínska bylo nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 12. února 1920, č. 4738/20, zřízeno notářské místo v Hlučíně⁷⁵. Další novou oblastí, která byla inkorporována, bylo Těšínsko, resp. jeho část, jež připadla Československu, a proto výnosem ministerstva spravedlnosti ze dne 11. září 1920, č. 31907/20, bylo zřízeno nové notářské místo v Českém Těšíně⁷⁶. Vzhledem k nízkému počtu

⁷² Viz Přílohy

⁷³ Viz Přílohy

⁷⁴ Čl. 3 zákona č. 155/1919 Sb. z. a n., ze dne 18. března 1919, jímž se prozatímně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871, z. ř. č. 75 a čl. zák. XXXV: 1874 a VII: 1886

⁷⁵ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 2, s. 26

⁷⁶ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 9, s. 141

notářských míst bylo již v roce 1919 nařízením ministerstva spravedlnosti ze dne 5. září 1919, č. 20378/19, zřízeno třetí notářství v Opavě⁷⁷.

Změny technického charakteru upravovalo např. nařízení č. 657 ze dne 22. prosince 1920 o úpravě pečeti notářů (veř. notářů).⁷⁸ V roce 1924 byla výnosem ministra spravedlnosti ze dne 12. června 1924 č. 18.274 prozatímně řešena problematika označování dopisů a úřadoven státním znakem.

„Podobně není shody v užívání státního znaku. Některá notářství znaků takových užívají, jiná však nikoliv a byla projevena mínění, že otázka užívání malého státního znaku má být řešena v novém notářském řádu⁷⁹. Některé však notářské komory usnesly se již nyní doporučit členům komory, aby notářské kanceláře označily malým státním znakem.“⁸⁰

K tomuto bylo zaujato stanovisko následujícího znění:

„Pokud jde o užívání znaků státních, nevztahují se ustanovení prováděcího nařízení ze dne 20. srpna 1920, č. 512 Sb. z. a n. k zákonu z 30 března 1920, č. 252 Sb. z. a n. na notářství a bylo by proto vyčkati, až bude tato otázka upravena vládním nařízením k právě cit. zákonu nebo zákonem o notářském řádu.“⁸¹

K faktickému šetření došlo až v roce 1931, prostřednictvím četnictva, kdy bylo zemským prezidentem pověřována jednotlivá velitelství četnických stanic. V průběhu bádání se autorovi podařilo ve dvou různých archivech (konkrétně v SOkA Nový Jičín a SOkA Karviná) nalézt dvě odlišné situace.

Zatímco v případě nalézajícím se v SOkA Karviná zvolilo četnictvo fyzickou prohlídku, kdy je uvedeno následující:

„Slezské notářské komoře v Opavě.

S poukazem na výnos ministerstva spravedlnosti ze dne 12. června 1924, čís. 18.274, sděluje okresní úřad ve Fryštátě, že oba notáři ve zdejším správním obvodu /Miloslav Liska ve Fryštátě a František Dvořák v Bohumíně/ mají své kanceláře vně označeny státním znakem.

⁷⁷ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1919, roč. I, č. 10, s. 115

⁷⁸ K tomu viz *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 11, s. 188

⁷⁹ K jehož realizaci ovšem nedošlo.

⁸⁰ SOkA Karviná, Fond Okresní úřad Fryštát (1796) 1855 – 1938 (1947), inv. č. 719, karton č. 224; SOkA Nový Jičín, Fond Okresní úřad Bílovec (1830) 1896 – 1938 (1944), inv. č. 543, karton č. 371

⁸¹ Tamtéž.

1931.⁸²

V případě druhém (SOkA Nový Jičín) byla zvolena forma upozornění notářů:

„Dle výnosu zemského soudu v Brně ze dne 20. dubna 1931 čís. 19356/II-1 dovoluji sobě Vaše Blahorodi⁸³ upozorniti, že dle výnosu ministerstva spravedlnosti ze dne 12. června 1924 čís. 18274 jest se prozatím až do upravení otázky užívání státních znaků na kancelářích, obálkách a dopisech zákonem nebo vládním nařízením, jest užívání státních znaků notáři zdržeti.“⁸⁴

Zvláště komplikovanou se stala otázka menšin, jež souvisela také s již uvedenými územními změnami. Tato problematika byla upravena ústavním zákonem jazykovým č. 122/1920 Sb. z. a n. Dle ustanovení § 2 druhého odstavce tohoto zákona bylo stanoveno, že: *„soudy, úřady a orgány republiky, jichž působnost vztahuje se na okres soudní, v němž podle posledního soupisu lidu obývá alespoň 20 procent státních občanů téhož, však jiného jazyka než československého, jsou ve všech věcech, jichž vyřízení náleží jim na základě toho, že působnost jich vztahuje se na tento okres, povinny přijímati od příslušníků jazyka této menšiny podání v témž jazyku a vydati nařízení těchto podání nejen v jazyku československém, nýbrž i v jazyku podání.“⁸⁵* Výše uvedené ustanovení tak vyžadovalo po soudech, úřadech, ale také i notářích, aby byli schopni zajistit realizaci tohoto práva, tam, kde pro to byly splněny zákonné podmínky. Ve výnosu ministra spravedlnosti ze dne 10. února 1926, č. 7478, k vládnímu nařízení ze dne 3. února 1926, č. 17 Sb. z. a n., vydanému ku provedení ústavního zákona jazykového, byl uveden procentuální zastoupení menšin v rámci jednotlivých sedří⁸⁶, zemských a krajských soudů. V obvodu zemského soudu v Opavě byly uveřejněny následující počty:

Albrechtice (99,22%), Benešov Horní (99,51%), Bruntál (98,22%), Cukmantl (99,41%), Frývaldov (97,49%), Javorník (99,41%), Krnov (95,53%),

⁸² SOkA Karviná, Fond Okresní úřad Fryštát (1796) 1855 – 1938 (1947), inv. č. 719, karton č. 224

⁸³ Bylo adresováno notářům Eduardu Wotkemu v Bílovci a Antonínu Vaškovi v Klimkovicích

⁸⁴ Fond Okresní úřad Bílovec (1830) 1896 – 1938 (1944), inv. č. 543, karton č. 371

⁸⁵ § 2 zákona č. 122/1920 Sb. z a n., ze dne 29. února 1920, podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé

⁸⁶ Pouze na Slovensku

Odry (95,53%), Osoblaha (99,11%), Vidnava (99,48%), Vítkov (84,90%), Vrbno (99,51%), státních příslušníků německého jazyka⁸⁷

Dále pak v rámci krajského soudu v Moravské Ostravě, který již sice územně nenáleží do Českého Slezska, nicméně k němu místně příslušela města, která jsou předmětem bádání:

Jablunkov (75,07%) státních příslušníků polského jazyka⁸⁸

V oblasti notářství bylo možné vyřešit tento problém např. v rámci konkurzu na obsazení notářského místa, kdy jedním z požadavků na uchazeče o notářský úřad mohlo být prokázání znalostí kromě úředního jazyka (československého), také i jazyka dané menšiny v místě sídla notářského úřadu, na nějž byl vypsán konkurz. Další variantou bylo využívání služeb tzv. přísězných tlumočnicků, jejichž seznam pro jednotlivé zemské soudy byl veden ministerstvem spravedlnosti. Kromě četných advokátů, státních úředníků nebo i neprávnických profesí, se podařilo objevit pouze jediného slezského notáře. Přísežným tlumočnickem pro obvod vrchního zemského soudu v Brně pro řeč polskou byl Antonín Kasprzak, notář v Těšíně, Německá ul. 22, přičemž překládal do řeči německé.⁸⁹ Ten byl později v březnu 1921 vymazán ze seznamu tlumočnicků.⁹⁰

Mimo otázek upravujících jednací jazyk, upravoval jazykový zákon v § 2 v sedmém odstavci, také otázku vyhlášek státních soudů, úřadů a orgánů a jejich zevních označení jazykem národní menšiny. K tomuto se později vyjádřily notářské komory, když „*některé notářské komory obvodu vrchního zemského soudu v Brně podaly zprávu o tom, že označení notářských kanceláří po stránce jazykové není stejné, poněvadž některé kanceláře jsou označeny jen v jazyku státním, jiné v jazyku menšiny, některá pak byla do upozornění ve veřejném tisku výhradně jazykem menšinovým.*“

[...]

Aby tyto nesrovnalosti a pochybnosti byly odstraněny, žádá se, aby členové komory byli upozorněni, že podle zákona z 29. února 1920, č. 122/ § 1. č. 1. a § 2. posl. odst./ dlužno notářské kanceláře označovati zevně jazykem státním

⁸⁷ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1926, roč. VIII, č. 2, s. 19

⁸⁸ Tamtéž, s. 19

⁸⁹ K tomu viz *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 7, s. 118

⁹⁰ Viz *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1921, roč. III, č. 3, s. 29

*a v okresech s národní menšinou podle odst. 2 § 2 také jazykem národní menšiny.*⁹¹

K tomuto byla provedena následná fyzická šetření, na jejichž základě byli např. notářství notářů Eduarda Wotkeho v Bílovci a Antonína Vaška v Klimkovicích shledána v souladu s předmětným ustanovením jazykového zákona.

Kromě výše uvedených nových zákonných úprav spíše technického a organizačního charakteru se po dobu existence nepodařilo dosáhnout vydání nového notářského řádu. Práce na novém zákonném rámci započaly sice již v roce 1919, kdy byly shromažďovány připomínky notářského stavu, přičemž byl vypracován dokonce i vládní návrh nového notářského (1924), nicméně nebyl přijat pro odpor ze strany notářů.

Po Mnichovském diktátu došlo, v souvislosti se ztrátou Sudet a jejich připojením k Říši, také ke změně organizačního uspořádání notářství, kdy bylo vydáno opatření Stálého výboru č. 285 ze dne 16. listopadu 1938, kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích. Tímto opatřením došlo v § 1 k připojení obvodu notářské komory v Opavě k obvodu notářské komory v Olomouci. Dále v rámci předmětného opatření došlo k limitaci výkonu úřadu notáře věkem a to za účelem snížení nadbytku notářů způsobeným územní ztrátou Sudet. Podle § 2 odst. 1) tohoto opatření zaniká úřad notáře dnem 31. prosince toho roku, ve kterém notář dosáhne 65 let, přičemž notářům, kteří již tohoto věku dosáhli nebo jej dosáhnou do konce roku 1938, zanikne jejich úřad dnem 31. prosince 1939⁹². Na základě žádosti notáře pak mohl ministr spravedlnosti ve zvlášť závažných případech, pokud notář potřeboval vykonávat úřad k výživě sebe a své rodiny, podle svého volného uvážení povolit další vykonávání úřadu. Opatření upravovalo i otázku kandidátů notářství, kdy do seznamu kandidátů mohl být zapsán pouze ten, kdo byl československým státním občanem a byl znalý státního jazyka. Kromě těchto podmínek, které byly nastaveny tak, aby se kandidáty notářství nestávali Němci, bylo notářské komoře vyhrazeno právo odmítnout takový zápis a to i přesto, že byly splněny „*všechny podmínky,*

⁹¹ SOKA Karviná, Fond Okresní úřad Fryštát (1796) 1855 – 1938 (1947), inv. č. 719, karton č. 224; SOKA Nový Jičín, Fond Okresní úřad Bílovec (1830) 1896 – 1938 (1944), inv. č. 543, karton č. 371

⁹² § 2 odst. 2) opatření č. 285/1938 Sb. kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích

*předepsané notářským řádem, je-li obava, že by byl dotčen veřejný zájem, zejména by byli ohroženi zápisem kandidáta notářství kandidáti notářství dosud zapsaní.*⁹³ Otázky organizační a správní, vyvstalé územní ztrátou Sudet, řešilo vládní nařízení č. 348 ze dne 17. prosince 1938 o sloučení notářských sborů v zemi Moravskoslezské a o místních okrscích notářů. Tímto nařízením, kdy již byla zbylá část Slezska spojena s Moravou v zemi Moravskoslezskou, byla zřízena jediná společná notářská komora se sídlem v Brně.⁹⁴ Konečně pak upravovalo toto nařízení situaci, kdy část slezských notářů bylo nuceno opustit své domovy v důsledku zabrání Sudet Hitlerovským Německem a přestěhovat se. Takovým příkladem byl i notář Hugo⁹⁵ Gänslér, původně kandidát notářství až ve Znojmě, jmenován do notářského úřadu na přelomu září a října 1921, po kterém bylo na základě podnětu Riunione Adriatica di Sicurtà in Triest, Expositur vyhlášeno pátrání v Odrách, které byly již v rámci Sudet. Ve zprávě ze dne 28. října 1938 zn. 227/3-38 se v překladu uvádí toto:

„K vyřízení tamního dotazu z 21. října 1938, budiž oznámeno, že pan Hugo Gänslér, notář v Odrách, náměstí, uprchl před obsazením Odr Německým Wehrmachtem a jeho současné místo pobytu není známo.

*starosta*⁹⁶

Nastávaly tak situace, kdy se nově příchozí notáři uchýlili do míst, kde již měl svou působnost jiný notář. Aby tedy bylo možné v rámci mírně ztížených podmínek dále fungovat, co možná „nejnormálněji“ a aby byla provizorně vyřešena otázka nadbytečného počtu notářů a jejich zaměstnání, byla v již vzpomínaném nařízení upravena i tato situace, neb § 2 v případě, že byla tatáž obec určena za sídelní místo dvou nebo několika notářů, bylo v kompetenci ministra spravedlnosti ustanovit i místní okrsky, které vymezovaly územní působnost jednotlivých notářů v jedné obce.

Sudety na rozdíl od Hlučínska, které bylo připojeno přímo k Říši, měly být v rámci zákona ze dne 21. listopadu 1938 vydaného A. Hitlerem začleněny jako

⁹³ § 3 odst. 1) opatření č. 285/1938 Sb. kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích

⁹⁴ K tomu viz § 1 odst. 1) vládního nařízení č. 348/1938 Sb. o sloučení notářských sborů v zemi Moravskoslezské a o místních okrscích notářů

⁹⁵ Někdy označován křestním jménem Hugon

⁹⁶ SOkA Nový Jičín, Fond Archiv města Odry, inv. č. 1290, karton č. 106

sudetoněmecké území do Německé říše, jako Sudetengau-sudetské župy. K realizaci tohoto zákona došlo až později, a to po vzniku Protektorátu Čechy a Morava.

4.2.1 Specifická právní úprava notářství na Hlučínsku

V roce 1748 vyšel tzv. *Codex Fridericianus* (dále jen „CF“). V něm se v zásadě nejednalo o nic jiného, než o tisk nařízení z roku 1708. Tištěné uveřejnění nestalo více v cestě toho, že se vztah Pruska k Říši změnil. Zvláštní pozornost věnujme § 4, neboť tomuto se dostalo nejasně formulované. V něm stojí: Oni [notáři] se musí zdržet advokacie a prokuratury v kasaci trestu.⁹⁷ Tím nebylo míněno, že notář by nemohl být činný současně jako advokát nebo prokurátor, nýbrž jen, že notář by neměl, sám na základě jeho notářské hodnosti (notářského úřadu), pracovat jako právník. Dále bylo nutné absolvovat zvláštní vzdělání, pokud by chtěl být činný jako advokát nebo prokurátor.⁹⁸ Následující roky po nabytí platnosti CF bylo vydáno nařízení a vyhláška, které měly sloužit jako dodatek a komentář. Připomínkové příklady vytvořily *Notariatsinstruktionen von 1771*, tedy notářské instrukce. Obsahem těchto instrukcí bylo zaměření, kromě jiného, doktríny se zvláštním zřetelem na smlouvy a testamenty. Kromě tohoto bylo notářům podle § 4 zakázáno neohlášené odcestování. Tím mělo být zajištěno, že bude vždy dostačující počet notářů k dispozici. Jedno z notářů neoblíbených ustanovení byl § 8. Obsahově se toto ustanovení zabývalo platným založením pouze prostřednictvím notářských listin. Neoblíbená byla tato norma proto, že k platnosti osvědčení bylo potřeba dvou svědků. Nakonec zůstalo zachováno, takže Instrukcemi byl vytvořen první opravdu samostatný notářský předpis.

Corpus Juris Fridericianum (dále jen „CJF“) byl výsledek dlouho dopředu plánovaných reforem civilního procesního práva. Iniciátorem byli tehdejší velkokancléř Johann Heinrich Casimir hrabě von Carmer a Fridrich II. Uveřejněno bylo dílo 26. dubna 1781.⁹⁹ Záměrem obou spočívala v tom, aby byl celkový právní systém dán nově do pořádku a procesní řízení bylo urychleno.

⁹⁷ „Sie [Notare] müssen aber sich des Advocirens und Procurirens bey Strafe der Cassation enthalten“

⁹⁸ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 59

⁹⁹ *Corpus juris Fridericianum. Erstes Buch: Von der Prozeß=Ordnung*. [online]. [cit. 2014-03-24]. Dostupný z www: <<http://www.antiqubook.de/boox/vico/13783AB.shtml>>

V první části byla stanovena všeobecná pravidla pro soudní řízení. Druhý oddíl byl tvořen návody k mimosoudním a povšechným procesům. Třetí blok popisoval všeobecné a zvláštní povinnosti osob zaměstnaných v justici, mezi jinými také soudní komisařů a pomocných radů. Čtvrtá část obsahovala zákony, bezprostředně se vztahující na řízení před soudem.¹⁰⁰ Pojednání výhradně o notářích a soudních komisařích bylo teprve v sedmé hlavě, ve třetí části. Systematická stavba předpisu nechávala rozpoznat, jaké postavení mělo notářství pro von Carmera. Co se týče obsahu, upravoval CJF širěji oblasti než jen pouhé řízení před soudem. Jak dalekosáhlé byly tyto změny, ukazuje obzvláště dobře nově vypracovaná zásada č. VII. V ní byli „dosavadní advokáti [...] zcela zrušeni.“¹⁰¹ Na jejich místo byli dosazeni tzv. pomocní radové a soudní komisaři. Pomocným radům příslušelo zastupování stran před soudem, zatímco úkolem soudních komisařů byly konzultace, resp. poradenství mimo soudy.¹⁰² V průběhu času se dodatečně rozšířily oblasti úkolů soudních komisařů na listinné úkony. To mělo za následek, že císařští notáři byli více či méně nezaměstnaní. Naproti tomu začal stoupat počet notářů majících ambice získat úřad soudního komisaře. Aprobace jako soudní komisař měla za následek, že tato osoba byla justičním zaměstnancem, což znamenalo, že jeho úřad byl soudním úřadem.¹⁰³ Ten, kdo byl zároveň notářem a soudním komisařem, sloučil tímto způsobem dvě odlišná povolání v jedné osobě. Taková osoba byla povolána k poradenství mimo soudy a také k notářské činnosti. Pomocí tohoto spojení byly vytvořeny prvotní formy dnes známých právníků-notářů.

Rozšíření kompetencí soudních komisařů o listinné úkony bylo kritizováno už ve zprávě Magdeburské vlády. Vláda projevila písemně své pochyby vůči předpisu, „*protože 1. veřejnost tuzemské provincie není připravena zvyknout si, jak zaznamenal třetí oddíl umožňující vyřizování úkolů notáři, nýbrž by měli sepisovat jistěji a rychleji závěti, smlouvy a jiné soudní nástroje; k čemuž se u mnoha soudních dvorů ve městech, i mimo ně najde dostatečně možnosti*

¹⁰⁰ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 105

¹⁰¹ „Die bisherigen Advocaten [...] gänzlich abgeschafft“.

¹⁰² BÖHRINGER, Walter. *Die geschichtlichen Wurzeln des Notariats in Deutschland von der Antike bis zur Neuzeit*. In: *Zeitschrift für das Notariat in Baden-Württemberg BWNutz* 1989, s. 25 (29)

¹⁰³ Tamtéž, s. 25 (30)

a příležitostí.¹⁰⁴ Na tomto místě je nutné poznamenat, že roční příjem císařských notářů činil průměrně 166 tolarů.¹⁰⁵ Z této částky museli notáři pokrýt své životní náklady. Docházením lidí za účelem osvědčování k soudu, místo k notáři, snížil se roční plat ještě více. Ve všem se ukázalo, že reforma by měla podstatně změnit charakter notářství, a to tak, že ze zásadně samostatného úřadu k ověřování nadaného veřejnou vírou by se měl stát soudní úřad, zastávaný státním úředníkem.¹⁰⁶

Dalším kritikem byl tehdejší prezident komorního soudu Christian Ludwig von Rebeur. V první řadě kritizoval nově zavedené vyšetřovací řízení a zrušení svobodné volby právního zástupce. Von Rebeur v tom spatřoval „...ničivý zásah do občanských svobod...“¹⁰⁷ Všemi těmito pochybnosti se nenechali von Carmer a Fridrich Veliký ovlivnit. Von Carmer zabránil pozitivnímu vývoji charakteru notářství přede vším tím, že se vyhýbal otevřít notářům kompletní dobrovolné soudní pravomoci. Všechny pozemkové dispozice byly notářům fakticky odebrány. Sice mohli vést pozemkové smluvní smlouvy, nicméně účinnosti nabyly až schválením soudem.¹⁰⁸ To vedlo přirozeně k tomu, že pozemkové kupní smlouvy byly vedeny přímo před soudem, neboť tak nebylo činěno pouze kulisně, nýbrž proto, že bylo potřeba také jistoty, že listina nebude soudem vytýkána. Tímto bylo tedy zabráněno v rozkvětu povahy notářství.

Allgemeine Gerichtsordnung für die Preußischen Staaten (dále jen „AGO“) nabył účinnosti v roce 1793 a byl přímým nástupcem CJF na poli procesních práv. Rozdíly od předchůdce nespočívaly pouze ve struktuře předpisu, nýbrž také v rozsahu, zatímco CJF se skládal ze čtyř částí, AGO zahrnoval jen části tři. Obsah první části byl v podstatě sestaven z částí 1, 2 a 4 CJF.¹⁰⁹ Celkem 52 oddílů bylo z velké části procesními předpisy, což také vedlo k tomu, že první část

¹⁰⁴ Geheimes Staatsarchiv, I Rep 84 X Nr. 14 „weil 1. das Publikum der hiesigen Provinz gar nicht daran gewöhnt sey, die in der IIIten Abtheilung bemerkten Geschäfte durch Notarien expediren zulassen, sondern einjeder es für sicherer und geschwinder halte, Testamente, Verträge und andere Instrumente gerichtlich aufnehmen zu lassen; wozu sich bey den vielen Gerichtshöfen in und außer der Stadt hinlänglich Wahl und Gelegenheit finde.“

¹⁰⁵ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 116

¹⁰⁶ CONRAD, Hermann. *Die geschichtlichen Grundlagen des modernen Notariats in Deutschland*. In: Deutsche Notarzeitschrift 1960, s. 3 (18).

¹⁰⁷ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 106

¹⁰⁸ WEIBLER, Adolf. *Das Notariat der preußischen Monarchie*. Leipzig: C.E.M. Pfeffer. 1896. s. 38

¹⁰⁹ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 143

obdržela přízvisko „procesní pořádek“. Druhá část byla zcela nově vypracována, neboť obsahovala v šesti oddílech předpisy o soudním řízení v nesporných záležitostech.¹¹⁰ Třetí část AGO byla přiměřeným protějškem k části třetí CJF. V podstatných rysech šlo o předpisy o justičním personálu.¹¹¹ Nápadný rozdíl mezi oběma řády byl, že AGO zavedlo opětovné připuštění advokátů jako zástupců stran. Toto vycházelo z formy předpisu, neboť v AGO nebyli převzati pomocní radové. Úkol právních zástupců tím připadl do kompetence soudních komisařů, tudíž notářů. Zrušení pomocných radů tak bylo jasným signálem, že se dále nebude zachovávat směr v zákonodárství, který prosazoval von Carmer, pročež dalším důkazem tohoto nového trendu se stalo i zmenšení moci von Carmerse ve prospěch krále Fridricha Viléma II.

Oblast působnosti notářů byla zúžena AGO jednou tolik. Důvody pro to ovšem nejsou známy. Nezdá se ale nemožné, že oklešťováním notářské působnosti z důvodů příliš velké moci by bylo zabráněno notářům se bránit. Nakonec získali zpět nejprve působit jako právní zástupci. Zavedením AGO bylo notářům sice dovoleno notářsky protokolovat manželské smlouvy, nicméně účinku docílily – podobně jako pozemkové kupní smlouvy v CJF – až prostřednictvím uznání soudem. „*V budoucnu tak soud nečinil, a tak [notářům] zůstalo sepisování mimosoudních veřejných listin. Jejich nedostatky ležely v tom, že pro nedostatečnou formu nebo věcnou nesprávnost mohli býti vyzváni [soudem].*“¹¹² Také testamenty a dědické smlouvy byly, mimo několika málo výjimek, výhradně přijímány pouze před soudem. Dalším problémem pro notáře vyplynuly z toho, že mnoho používaných právních pojmů nebylo zcela správně definováno.¹¹³ To mělo za následek velkou právní nejistotu obyvatelstva. Ačkoli požadovat soupis, vyhotovení nebo potvrzení právní záležitosti bylo problematické. Aby se zabránilo těmto problémům, bylo rozhodnuto, že ve většině „listinných věcí“ se bude obracet přímo na soud. Další oblasti, které byly notářům odejmuty, byly např. jednání o prodeji, zástavní nebo věcné břemeno k nemovitostem nebo smlouvy o společném jmění manželů.¹¹⁴ Všechny tato

¹¹⁰ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 143

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² *Allgemeine Gerichtsordnung für die Preußischen Staaten*, III. teil, 7, § 69; I. teil, 10, § 130

¹¹³ WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. s. 149.

¹¹⁴ *Allgemeine Gerichtsordnung für die Preußischen Staaten*, II, 7, §§ 3 a násl.

omezení zabránila také tentokrát tomu, aby došlo k nápravě povahy notářství. Jediná oblast, ve které došlo k pozitivnímu vývoji, byl příjem. Finanční vzestup ale nebyl založen na notářství. Více méně byl důsledkem zvýšení hodnoty mezd.

V důsledku rozpuštění Svaté říše římské národa německého Napoleonem Bonapartem v roce 1806 zůstala úprava Hlučínska v direkcí Pruska. Zákonem, notářství týkajícího se byl řád řízení sporného z roku 1877, podle kterého bylo možné provést exekuci přímo na základě notářských listin sepsaných řádně a v rámci jeho kompetencí libovolným německým notářem.

Do roku 1845 byla ustanovení týkající se notářů roztroušena v mnoha právních předpisech. Teprve zákonem z 11. července 1845 bylo, až na výjimky, notářství v Prusku sjednoceno jedinou právní úpravou.¹¹⁵

Až zákon z 8. března 1880 zavedl zákon z roku 1845 i ve všech ostatních zemích. Dalším zákonem pak byl *Gesetz enthaltend Bestimmungen über das Notariat und über die gerichtliche oder notarielle Beglaubigung von Unterschriften oder Handzeichen* z 15. července 1890.¹¹⁶ Tento předpis upravoval mj. způsobilost býti notářem a jejich postavení a působnost. Dále zakotvoval povinnost notářů zapsat do rejstříku každý úkon, který provedou. Rozlišoval mezi výkonem úřadu buď „*k žádosti účastníků směřující úkon odeprítí jen z důvodů zákonných anebo ku příkazu soudu jako soudní komisaři.*“¹¹⁷

Pro úplnost je třeba dodat, že notářství na Hlučínsku mělo podobu zastupitelského notářství (tzv. Anwaltsnotariat), kterážto forma zůstala až do roku 1920, kdy došlo k inkorporaci Hlučínska.

Na základě zákona č. 76/1920 Sb. z. a n., ze dne 30. ledna 1920, o inkorporaci kraje Hlučínského, dle § 2 bylo stanoveno, že „*Dosavadní zákony a nařízení, platné v inkorporovaném území, zůstávají v platnosti, pokud je to srovnatelné se změnou suverenity, a pokud nebudou zrušeny nebo změněny zákony a nařízeními republiky Československé.*“¹¹⁸ Od 4. 2. 1920, resp. 1923¹¹⁹, kdy došlo k faktickému převzetí území Hlučínska, zde začal platit československý právní řád, což ve své podstatě znamenalo, že se pro

¹¹⁵ ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. s. 26

¹¹⁶ Tamtéž, s. 26

¹¹⁷ Tamtéž, s. 27

¹¹⁸ Zákon č. 76/1920 Sb. z. a n., o inkorporaci kraje Hlučínského. In: *beck-online* [právní informační systém]. C. H. Beck [cit. 28. 3. 2014]

¹¹⁹ Kdy byly připojeny obce Píšť a Hať, náležející do Hlučínského okresu

tamější obyvatele staly závaznými rakouské právní předpisy, převzaté v rámci recepční normy. Již dne 12. února 1920 bylo nařízením ministerstva spravedlnosti zřízeno „v obvodu zemského soudu v Opavě nové místo notářské v Hlučíně.“¹²⁰ Prvním československým notářem v Hlučíně byl jmenován ministrem spravedlnosti, Dr. Meissnerem, Alois Benda, t.č. kandidát notářství v Olomouci.¹²¹ Tento byl později v březnu 1938 přeložen z Hlučina zpět do Olomouce.¹²²

Od konce roku 1938, kdy se Hlučínsko stalo součástí Německé říše, jako území tzv. Altreichu,¹²³ začal i zde platit říšský notářský řád ze dne 13. února 1937. *Reichsnotarordnung* (dále jen „RNotO“) zahrnoval 92 paragrafů ve čtyřech oddílech. Co do obsahu, omezil se na organizační profesní strukturu notářství.¹²⁴

Úprava ve vztahu k osvědčování nebyla učiněna. Jediné, co bylo jednoznačně rozhodující pro notariát, bylo zakotveno v ustanovení § 7 RNotO. Směrodatné pro to bylo zásadní pojetí advokátů a notářů. Advokát byl činný jako zástupce strany v zájmech svého klienta. Zatímco notář jako nezávislá osoba veřejného práva musel být nestranný a neutrální. Sloučení nebylo, dle tehdejšího pojetí, možné. Přejícná úprava sice vyhlížela ve prospěch právních notářů¹²⁵ tak, že by jejich notářská činnost nemusela být pozastavena. To tedy připustilo, že tak dlouho, jak dlouho zůstali právní notáři činní, bylo jim povoleno zastupování.¹²⁶

Po konci války se Hlučínsko stalo opět součástí Československa, a tudíž nabyly účinnosti právní řád předválečné československé republiky a Benešových dekretů. V rámci posledně jmenovaných došlo k odsunu Němců ze Sudet, přičemž notářský úřad zůstal v Hlučíně neobsazen a to až do ledna 1946, kdy byl do Hlučina přeložen Dr. František Zavadil, notář ze Zlína.¹²⁷

¹²⁰ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 2, s. 26

¹²¹ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1920, roč. II, č. 7, s. 121

¹²² *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1938, roč. XX, č. 3, s. 36

¹²³ http://www.hultschiner-soldaten.de/_cz/hintergrund.php

¹²⁴ SCHÜLER, Hans Christian. *Die Entstehungsgeschichte der Bundesnotarordnung vom 24. Februar 1961*, Rechtshistorische Reihe, Band 221, Frankfurt a. M. 2000. s. 41

¹²⁵ v orig. Anwaltsnotare

¹²⁶ SCHÜLER, Hans Christian. *Die Entstehungsgeschichte der Bundesnotarordnung vom 24. Februar 1961*, Rechtshistorische Reihe, Band 221, Frankfurt a. M. 2000. s. 42

¹²⁷ *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1946, roč. XXVIII, č. 5, s. 45

5. Notářství ve Slezsku v období Protektorátu Čechy a Morava

Výnosem Vůdce a říšského kancléře č. 75/1939 Sb., ze dne 16. března 1939, o Protektorátu Čechy a Morava byl zřízen tento územní celek a Československo tak fakticky zmizelo na několik let z mapy Evropy. Protektorát neměl žádnou státní povahu a stal se integrální součástí Německé říše. Protektorát kromě zbytku území Čech a Moravy, tvořila také nepatrná oblast mezi Slezskou Ostravou a Frýdkem, včetně těchto měst. Nejcitelnějšími zásahy do notářství bylo vládní nařízení č. 136/1939 vlády Protektorátu Čech a Moravy o právním postavení židů ve veřejném životě, dále vládní nařízení č. 51/1943 o židovských míšencích v povolání notářském a konečně vládní nařízení č. 54/1943 o kárných opatřeních proti politicky nespolehlivým notářům, kandidátům notářství, obhájcům ve věcech trestních, zástupcům ve věcech patentových a kandidátům patentního zastupitelství.

Ve vládním nařízení upravujícího právní postavení židů ve veřejném životě, bylo v § 4 odst. 1 stanoveno, že nemohou vykonávat žádnou funkci v soudnictví ani ve veřejné správě, zejména nemohli být dle č. 9 notáři (kandidáty notářství), přísežnými tlumočníky apod. V části druhé tohoto nařízení pak byla zvláštní ustanovení o obmezení židů v některých odvětvích veřejného života, která specifikovala způsob vyloučení židů z úřadu notářského. Dle § 16 zbaví ministerstvo spravedlnosti žida úřadu notáře do tří měsíců od vyhlášení tohoto nařízení, přičemž byly připuštěny výjimky, kdy notář mohl být v úřadu ponechán. Židovští kandidáti notářství byli vyloučeni z přípravné praxe ke konci roku 1939. Porušení tohoto nařízení mohly být trestány podle míry zavinění pokutou 100.000 K nebo vězením do šesti měsíců.¹²⁸

Vládní nařízení o židovských míšencích v povolání notářském upravovalo problematiku židovského původu se, vzhledem k možnému prolínání ras, v oblasti notářství. Téměř všechny ustanovení jsou ve své podstatě ustanovení vládního nařízení o právním postavení židů, kdy ovšem tato rozšiřují zákaz výkonu úřadu notáře, resp. přípravné praxe, jakož i způsobilost býti notářem (kandidátem notářství). I zde bylo možné za splnění taxativně uvedených podmínek udělit

¹²⁸ Vládní nařízení ze dne 4. července 1939, č. 136 Sb., o právním postavení židů ve veřejném životě

výjimku a ponechat notáře v jeho úřadě, resp. kandidáta notářství v seznamu kandidátů notářství. Mimo jiné bylo v § 4 ustanoveno, s jakými osobami (ne)směli notáři (kandidáti notářství) uzavřít sňatek. Zajímavým byl § 7 tohoto vládního nařízení, ve kterém bylo zakotveno, že v případě, že „notář zproštěný svého úřadu podle tohoto nařízení nemá dostatečného jmění ani důchodu k výživě sebe a své rodiny, naříditi, aby místo notářské, které se uprázdnilo zproštěním notáře, bylo obsazeno se závazkem notáře na toto místo nově jmenovaného nebo přeloženého platiti ve prospěch svého předchůdce důchod.“¹²⁹

Hlučínsko bylo včleněno přímo do Říše a vztahovala se na něj bezprostředně říšská úprava.¹³⁰

Většina Slezska ovšem náležela do oblasti Sudet a jako sudetoněmecká župa byla k Říši připojena. Zde platila specifická právní úprava v oblasti organizace notářství. Nařízením o zavedení říšského notářského řádu v „sudetoněmeckém území“ ze dne 26. dubna 1939 (RGI I 845) vstoupila v platnost dnem 1. května 1939 na území okupovaného československého pohraničního území ustanovení říšského notářského řádu ze dne 13. února 1937 (RGI I. 191) a nařízení vydaná k jeho provedení a doplnění ze dne 26. června 1937 a 27. března 1938 (RGI 1937 I 663, resp. 1938 I 321). K 1. květnu 1939 zároveň ztratily působnost §§ 1, 6 - 32, 35, 37, 40 - 42, 103 - 109, 117 - 147, 152 - 170 dosavadního notářského řádu úplně a § 5 a 179 částečně. § 42 civilního procesního řádu měl být použit se změněným zněním od 1. ledna 1940. Modifikovaně mělo být použito nebo neměla být vůbec použita ustanovení §§ 5, 17 - 18, 21 - 26, 30, 34 - 35, 39 - 40, 43 - 64, 76, 79, 82 - 83 říšského notářského řádu a to vzhledem k dosavadním zvyklostem. Podle takto modifikovaného říšského notářského řádu k ochraně práv, zejména k zlistinění právních záležitostí, byli ustanoveni notáři jako nositelé veřejného zájmu. Notářem mohl být pouze říšský občan se schopností zastávat soudcovský úřad. Vyloučeny byly osoby s „nečistou krví“ (a to i manželka) a ty, které neskýtaly záruku bezpodmínečné oddanosti nacistickému státu. Notář ke svému úřadu byl ustanovován doživotně u úředního soudu, kde musel mít i své sídlo a bydliště. Obvodem úřední působnosti notáře byl obvod vrchního zemského

¹²⁹ Ust. § 7 vládního nařízení ze dne 11. prosince 1942, č. 51 Sb., o o židovských míšencích v povolání notářském

¹³⁰ K tomu viz podkapitola 4.2.1

soudu, v němž měl své sídlo. U úředního soudu, u něhož byl notář ustanoven, mohl být připuštěn též k výkonu funkce právního zástupce (advokáta).

Notáři byli příslušní k zlistinění aktů všeho druhu a k ověřování podpisů, znamení ruky a opisů. K jejich úkolům náleželo zejména také: zlistinění usnesení shromáždění, provádění skrutází a slosování, provádění soupisů majetku, ověřování razítek a pečeti, přijímání protestů, doručování prohlášení a vystavování různých osvědčení o jimi úředně předsevzatých úkonech. Podle dosavadního práva mohli provádět dobrovolné odhady a dražby a být použiti jako soudní komisaři při projednání pozůstalostí, poručenstva a opatrovnictev. Mohli, na místě rejstříkových soudů, vydávat osvědčení, vztahující se na zápisy v obchodním a podnikatelském rejstříku. Mohli přijímat přísahy v civilních záležitostech na místě soudů, přijímat peníze, cenné papíry a ceniny do úschovy nebo k odevzdání třetí osobě. Konečně mohli jménem zúčastněných předkládat návrhy knihovním a rejstříkovým soudům.

Instituce substitutů byla nahrazena úřady zástupce notáře a správce notářství. Byl-li notář vzdálen ze svého sídla déle než týden, nebo jinak mu ve výkonu úřadu zabraňováno (nemocí, povoleným pobytem mimo sídlo, předběžným zbavením úřadu), byl mu dozorčím úřadem ustanoven zástupce dočasný nebo stálý (po dobu jednoho roku). Zástupce notáře musel mít všechny způsobilosti úřad notáře zastávat. Stálým zástupcem notáře mohl být opět pouze notář nebo notářský asesor. Zástupce spravoval notariát na účet notáře a používal jeho pečeti a razítka. Během funkce notářského zástupce se notář musel zdržet výkonu svého úřadu. Jestliže úřad notáře skončil (smrtí, dobrovolným složením úřadu, ztrátou úřadu pro výrok trestního soudu nebo rozsudkem služebného trestního soudu), mohl být do ustanovení nového notáře pověřen vedením notariátu (na účet notářské komory) notářský správce. Notáři byli sdruženi v notářské komory v obvodu vrchního zemského soudu. Notářské komory byly místními částmi Říšské notářské komory v Berlíně.

V průběhu bádání autor narazil na zajímavé exempláře pozůstalostních spisů¹³¹, na kterých je možné spatřit již změněný formát notářských pečeti, když český pojem „notář“, sídlo a stát nahradilo označení v němčině, přičemž místo názvu státu bylo zavedeno označení okresu příslušného zemského soudu, do jehož

¹³¹ Viz Přílohy

působnosti konkrétní notář patřil. Mimo výše uvedené byla dosazena do centra pečeti namísto českého lva říšská orlice.¹³²

¹³² Srovnej viz Přílohy

6. Notářství ve Slezsku v letech 1945 – 1948

Organizace notářství uvedená v předcházející kapitole zůstala beze změn až do konce války, kdy po osvobození došlo k přijetí koncepce právní kontinuity z doby předválečného Československa a to na základě ústavního dekretu prezidenta republiky č. 11/1944 Úř. věst., o obnově československého právního pořádku, s tím, že je platná ústava z roku 1920. Akutním problémem v období těsně po skončení války byla otázka německého a maďarského obyvatelstva. Na základě ústavního dekretu č. 33/1945, Sb. o úpravě československého státního občanství osob národnosti německé nebo maďarské pozbývali Němci a Maďaři československé státní občanství. Za osobu německé národnosti byla tímto zákonem považována taková, která se přihlásila k německé národnosti při sčítáních lidu od roku 1929, nebo se stala členem skupin i politických sdružujících občany německé národnosti. Takový byl případ vidnavského notáře, Dr. Leopolda Schwabla, ježto byl rodem Rakušan, ale byl členem nacistických organizací.¹³³

A tak stejně jako byli čeští notáři znevýhodňováni v Sudetech a Protektorátu Čechy a Morava, tak nyní to byli němečtí notáři, kdo nebyl způsobilým vykonávat notářský úřad¹³⁴ a navíc v důsledku odsunu Němců z pohraničních oblastí došlo k uprázdnění mnoho notářských úřadů. Navíc na základě konfiskačních zákonů byl notářům zkonfiskován jejich majetek, jak soukromý, tak i ten, který souvisel s výkonem jejich funkce.¹³⁵

Aby byl zajištěn jejich chod a postupné obsazení, bylo výnosem ministerstva spravedlnosti ze dne 13. června 1945, čís. 12.690/45- Pr/6 stanoveno toto:

„1/ aby byl zajištěn spisový materiál bývalých německých notářů ustanovených v době nesvobody okupačními místy na bývalém protektorátním území;

2/ aby byla převzata česká notářství obsazená v době okupace notáři německé státní příslušnosti a aby pro tato notářství byli ustanoveni substituti z českých notářů, po případě kandidátů notářství;

¹³³ SOkA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276

¹³⁴ K tomu viz § 3 zákona č. 138/1946 Sb., ze dne 16. května 1946, o úpravě některých otázek týkajících se notářství

¹³⁵ SOkA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276.

3/ aby byla převzata německá notářství v pohraničním území a aby pro tato notářství byli ustanoveni substituti z notářů na ostatním území po případě z kandidátů notářství, kteří mají způsobilost pro ustanovení substitutem.“¹³⁶

Tak došlo například k situaci, kdy jmenovitě Josef Čechmánek, t.č. notářský substitut, měl nastoupiti substituci po zemřelém Antonu¹³⁷ Paterovi, notáři v Javorníku, pročež ve stejné době již přebíral notářství v Cukmantlu a Vidnavě.¹³⁸

V konečném důsledku byl výměrem Okresního národního výboru v Jeseníku, č.j. Ia-1219/3-1947 ze dne 8.10.1947, Josef Čechmánek, notář v Jeseníku, ustanoven národním správcem notářských kanceláří po německých notářích:

Antonínu Paterovi v Javorníku,

Dr. Bruno Prodkorbovi v Cukmantlu,

Dr. Leopoldu Schwabelovi ve Vidnavě a

Dr. Aloisu Bullovi v Jeseníku.¹³⁹

Bezprostředně po únorovém převratu v roce 1948 byla řešena otázka, jakým způsobem se vypořádat s touto institucí, která byla totalitním režimem spatřována jako nepotřebná a nežádoucí, neboť režimu nevyhovovala idea nezávislého notářského stavu, jež by pomáhal občanům v oblasti práva. Řešením tedy bylo využití notářství a jeho přeměny po sovětském vzoru. Základní podstatou této přeměny bylo nahrazení „svobodného notářství státním orgánem, jehož prostřednictvím by stát sám vykonával notářskou činnost a tím by jí měl pod naprostou kontrolou.“¹⁴⁰

Výsledkem této snahy se tak stal zákon č. 201/1949 Sb., o notářství, který měl za následek postátnění notářství, kterýžto stav zůstal přes řadu novel a nových právních předpisů zachován až do roku 1992. Od 1. ledna 1993 bylo zákonem č. 358/1992 Sb., o notářích a jejich činnosti (notářský řád), obnoveno notářství latinského typu.

¹³⁶ SOkA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276

¹³⁷ Také jmenován jako Antonín

¹³⁸ SOkA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276

¹³⁹ Tamtéž.

¹⁴⁰ FOUKAL, Martin, a kol. *Z dějin notářství*. In: Ad Notam, 2003, jubilejní číslo, s. 13

7. Notáři ve Slezsku v letech 1871 - 1948

Brunar, Heinrich, Dr.

*5. 10. 1876 Vídeň - + 10. 6. 1933 Cvikov (okr. Česká Lípa)

Po absolutoriu gymnázia v Mikulově vystudoval práva na vídeňské univerzitě. Do roku 1907 byl notářem a náměstkem starosty v Mikulově, od roku 1907 pak vykonával notářský úřad v Cukmantlu (dnes Zlaté Hory) na Jesenicku. Po roce 1918 se stal spoluzakladatelem nacionálně orientované německé soc. strany (*Deutschsoziale Partei*), moravské odbočky *Deutsche Arbeiterpartei*. Po fúzi této strany s *Deutsche Nationalpartei* (německou národní stranou) 1920 – 1925 byl poslancem a v letech 1925 – 1929 senátorem DNP za ostravský volební kraj. V období let 1925 – 1930 byl současně předsedou DNP. Pro vnitrostranické spory o orientaci DNP vystoupil z této strany v roce 1931 a stal se členem v ČSR přežívající starorakouské všenněmecké strany (*Alldeutsche Partei*).¹⁴¹

K osobě H. Brunara se váže zajímavý případ, kdy ve věci o náhradu škody ve výši 49.150,- Kč(s), vedené proti jeho bratru Hugovi Řádem německých rytířů.¹⁴²

Cinciała, Andrzej

*8. 4. 1825 Kozakowice Górne (Polsko) – + 18. 2. 1898 Těšín

Nar. v evangelické rolnické rodině Andrzeje a Anny roz. Randové. Navštěvoval obecnou školu v blízkém Goleszowie (Polsko). Pokračoval na evangelickém gymnáziu v Těšíně. Vzhledem k materiálním problémům byl v roce 1842 nucen studia přerušit. Odjel do Krakova, kde nastoupil jako knihkupec praktikant u D. E. Friedleina. Otcova smrt roku 1843 ho přinutila k návratu do těšínského Slezka, kde přijal práci písaře v zemském úřadě. Zlomový okamžik v jeho životě nastal v roce 1845, kdy se rozhodl přijmout práci v advokátní kanceláři L. Kluckého, Čecha z Moravy, přesvědčeného slovanofila. Klucký vlastnil bohatou knihovnu, která mu otevřela možnost seznámit se s historií a polskou literaturou. Výsledkem bylo utváření národního vědomí. V roce 1846 přerušil zaměstnání, aby mohl pokračovat ve studiích na gymnáziu. Pro probuzení

¹⁴¹ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 9, s. 23

¹⁴² ZAO, Fond Němečtí rytíři – ústřední správa velmistrovských statků na Moravě a ve Slezsku, II. administrace řádových statků (1727) 1853-1946 s dodatky k I.sv. inventáře místodržitelství ŘNR, inv. č. 2308, karton č. 559

národního uvědomení žáků pocházejících z polských rodin založil Spolek studujících polský jazyk.

V roce 1848 vstoupil do národní gardy v Těšíně. Současně se snažil probudit mezi polskými rolníky politickou a národní aktivitu. Vydal brožuru v polském jazyce, v níž metaforickým způsobem vyložil revoluční události v Rakousku a zároveň poukázal na jejich význam pro neněmecké národy. Avšak jeho největším úspěchem vydávání *Tygodnika Cieszyńskiego* (od počátku května 1848).

Texty, které publikoval, podepisoval jako hlavní spolupracovník. Práci v *Tygodniku* ukončil v srpnu, kdy do Těšína přijel Paweł Stalmach a převzal redigování.

Na podzim 1848 začal studovat na Filozofické fakultě Jagellonské univerzity a poté na Právnické fakultě. Byl prvním Polákem z Těšínska, který studoval na krakovské univerzitě. Během pětiletého pobytu v Krakově navázal kontakty s některými známými představiteli polské kultury, mj. s Wincentem Polem. Při té příležitosti se snažil, aby seznámil Poláky z Hladiče s národnostními a politické poměry na těšínském Slezsku. Díky svým kontaktům shromáždil celou řadu knih pro Lidovou čítárnu v Těšíně, která vznikla v roce 1849. Po ukončení studií 1853 se vrátil do Těšína a opět přijal práci v kanceláři Demela, vůdce německého liberálního tábora na těšínském Slezku. Současně prohluboval své právnické vědomosti, což mu umožnilo získat titul doktora práv v roce 1859. Nacházel si také čas pro veřejnou činnost. Mezi jiným plnil funkci tajemníka a pokladníka v r. 1861 obnovené Lidové čítárny.

Protože nezískal místo, které by odpovídalo jeho profesionální kvalifikaci, musel se v r. 1865 přestěhovat z Těšína do Štítů, německého městečka na Moravě. Zde pracoval jako notář. Roku 1867 se přestěhoval do Fryštátu (okr. Karviná), kde do r. 1881 také pracoval jako notář. Teprve v roce 1881 získal s protekcí manželky hraběte Larisch Mönninga vysněné povolání notáře v Těšíně.

Zde se aktivně zapojil do národního hnutí. Byl zvolen předsedou Lidové čítárny a aktivně působil v dalších spolcích. Rozpory, které vznikly mezi evangelickým a katolickým táborem na přelomu sedmdesátých a osmdesátých let, vyvolaly rozpor mezi Ciencaľou a Stalmachem. Oba se v mládí spřátelili a rozvinuli polské národní hnutí. Stalmach mu vytýkal nesprávné uvedení Lidové čítárny. Připisoval výhradně sobě zásluhy o rozvoj národního hnutí. Analogický

postoj zaujal Cienciała tím, že na oplátku snižoval Stalmachovu roli. Kromě veřejné činnosti je znám také jako spisovatel. Vydal několik prací učebnicového charakteru, které měly sloužit jako právní pomoc polskému lidu.

Rovněž publikoval vědecké práce z oblasti etnografie. Ke konci života zanechal veřejné činnosti a zabýval se zpracováváním memoárů.¹⁴³

Hoffmann, Julius Karl

*25. 4. 1859 Zlaté Hory (okr. Jeseník) - +24. 1. 1917 Zlaté Hory

Narodil se v rodině chudého tkalce, a proto již od svých 4 let musel pracovat v domácí tkalcovské dílně. V roce 1872 ukončil obecnou školu ve Zlatých Horách a 23. května 1872 se stal praktikantem v kanceláři notáře Rochowanského. Ve svém volném čase se učil stenografovat. Později se stal redaktorem týdeníku vycházejícího ve Zlatých Horách a 26. července 1871 získal místo městského tajemníka. Mezi jeho zájmy patřila regionální historie, kdy publikoval sérii článků o dějinách Zlatých Hor. Současně byl činný v řadě organizací a spolků, mj. v Moravsko-slezském sudetském horském spolku (MSSGV) byl tajemníkem a pokladníkem zlatohorské sekce a v době od 10. května 1910 do 29. srpna 1914 jejím předsedou. Byl také zakladatelem a 11 let předsedou Čtenářské společnosti ve Zlatých Horách a Stenografické společnosti Gabelsberg, v níž i vyučoval. Konečně byl členem střelecké společnosti i dobrovolným hasičem.¹⁴⁴

Honka, Karel, Dr.

nar. 7. 8. 1876 – ???

Narodil se v Kateřinkách, jež jsou v současné době součástí Opavy. Navštěvoval české gymnázium v Opavě, kde jedním z mnoha profesorů byl mimo jiné Václav Hauer, který jej učil českému jazyku. Na tohoto profesora potom v dospělosti vzpomíná a je jedním z gratulantů k jeho 68. narozeninám:

„Velevážený pane profesore!

¹⁴³ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8, s. 25 - 26

¹⁴⁴ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 10(22), s. 30

Dovolte laskavě, abych ku četným jistě gratulantům, kteří se Vám v těchto dnech přihlásili, připojil se i já Váš bývalý, vděčný žák a vyslovil Vám své nejsrdečnější přání trvalého zdraví a svěžesti i pro další léta Vašeho prací naplněného života.

Zbyl Jste již sám z těch pánů profesorů, kteří nás, často neposlušné žáky, připravovali pro život a dnes, kdy jsme i my dosáhli stáří, dovedeme plně oceniti tu práci, kterou Jste nám na gymnasiu věnoval.

Jsmo Vám za ni opravdu vděčni a doufáme, že Vám osud dopřeje, těšiti se ještě dlouho trvalému zdraví ve vzpomínkách na všechnu tu práci, kterou Jste vykonal pro dobro slezských synku i celého Slezska.

*Přijměte prosím řádky ty tak, jak z vděčného srdce vycházejí od Vašeho
zcela oddaného
Karla Honky¹⁴⁵*

Po absolutoriu a studiu práv byl v březnu 1920 jmenován notářem v Opavě. Svůj notářský úřad vykonával v ulici Masarykova, v domě č.p. 25. V roce 1924 byl členem slezské notářské komory. V otázce národnosti byl pravým Čechoslovákem, neboť vedl několik místních českých spolků, např. Odbor klubu československých turistů nebo Pěvecko hudební spolek, „Křížkovský“.¹⁴⁶ Byl opakovaně v letech 1929 a 1930 zvolen notářskou komorou náměstkem přisedícího disciplinárního senátu Nejvyššího soudu.¹⁴⁷ Krátce před přijetím Mnichovské dohody se po 24. září 1938 odstěhoval do Zbrašova u Teplic nad Bečvou, odkud po zlidnění situace opět odešel, zřejmě zpět do Opavy.¹⁴⁸ Mezi jeho klienty patřil mimo jiné i Řád německých rytířů.

¹⁴⁵ ZAO, Fond Václav Hauer 1867 - 1942, inv. č. 48, karton č. 1

¹⁴⁶ *Adresář z roku 1924*. s. 491

¹⁴⁷ K tomu viz *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1929, roč. XI, č. 3, s. 64 a *Věstník ministerstva spravedlnosti*. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1930, roč. XII, č. 6, s. 123

¹⁴⁸ S. n. *Pamětní kniha. Kronika obce Zbrašova (od r. 1922 – do r. 1938). Díl 12.: rok 1938* [online]. 2014.03.24.[cit. 2014-03-24]. Dostupné z [www:<http://www.teplicenb.cz/pro-navstevniky/historie/obecni-kroniky-a-jine-historicke-materialy/kronika-obce-zbrasova-od-r-1922-do-r-1938/dil-xii-rok-1938/>](http://www.teplicenb.cz/pro-navstevniky/historie/obecni-kroniky-a-jine-historicke-materialy/kronika-obce-zbrasova-od-r-1922-do-r-1938/dil-xii-rok-1938/)

Komárek, Ludvík (také jako Komarek, Ludwig)¹⁴⁹

* 17. 4. 1844 Brno - ???

Narodil se v rodině zlatníka Josefa Komárka. V Brně vystudoval gymnázium, studium práva absolvoval na univerzitě ve Vídni. Přípravnou praxi notářského kandidáta prodělal v advokátních a notářských kancelářích dr. Moritze Illeka, dr. Josefa Weinlicha a dr. Karla Frendla v Brně. V roce 1872 byl jmenován notářem ve Vítkově, odkud v roce 1879 přesídlil do Frýdku. Od 1. ledna 1895 působil jako c. k. notář v Opavě.

Ještě v průběhu své kandidátské praxe se živě zajímal o politiku a byl redaktorem brněnských novin „*Tagesbote für Mähren und Schlesien*“. Byl činný v „Organizaci německých stran na Moravě.“ V okamžiku, kdy byl jmenován notářem ve Vítkově, se na čas stáhl z veřejného života. Později během jeho působení ve Frýdku zasedal v letech 1891 – 1894 v městské radě, kde kromě jiného působil i jako zástupce starosty. Mj. byl zvolen do zemského sněmu za městskou kurii Frýdek – Bohumín – Fryštát (1884 – 1902). V letech 1892 – 1894 byl členem c. k. okresní školní rady městského okresu Frýdek. Zejména se zasloužil o rozvoj školství ve Frýdku, především o vznik městského gymnázia s německou vyučovací řečí.¹⁵⁰

Kotula, Andrzej

* 10. 2. 1822 Hradiště (okr. Karviná)- + 10. 10. 1891 Těšín

Pocházel z rolnické rodiny, studoval na evangelickém gymnáziu v Těšíně. Posléze se stal členem studentského spolku *Złączenie Polskie*. Ve studiu dále pokračoval na lyceu v Bratislavě, kde také navázal kontakty se slovenskými národními pracovníky. Zde se začal zabývat národnostními problémy a stal se národně uvědomělým Polákem. Vzdělání dokončil v roce 1848 absolutoriem na právnické fakultě vídeňské univerzity. Ještě při studiích si na univerzitě přivydělával korepeticí. Pod vlivem J. Lubomirského se od počátku národního obrození v Rakousku stal zastáncem slovanské vzájemnosti a spolu s P. Stalmachem se zúčastnil Slovanského sjezdu v Praze. Na sjezdu v polsko – rusínské sekci předložil memorandum, ve kterém se snažil dokázat polský charakter celého rakouského Slezska a navrhoval jeho připojení k Haliči, která se

¹⁴⁹ Fotoportrét viz Přílohy

¹⁵⁰ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8(20), s. 57 - 58

měla stát součástí federalizovaného Rakouska. Sekce výše zmíněné memorandum sice vzala na vědomí, ale nakonec nebylo připomenuto v petici haličských Poláků císaři. Memorandum ovšem vyvolalo polsko – českou diskusi na téma Slezska, která však pro výbuch červnového povstání v Praze nebyla ukončena.

Po návratu do Těšína se ucházel o místo profesora na tamním evangelickém gymnáziu. Proti jeho snaze stát se gymnaziálním profesorem vystoupili protestanští duchovní, kteří odsuzovali jeho národní činnost a účast na Slovanském sjezdu v Praze. Nakonec tedy začal pracovat u těšínského soudu a posléze přešel do Uher. Jeho situace se vylepšila až po získání místa notáře ve Fryštátě, odkud roku 1867 přešel na notářské místo do Těšína. Stále se však aktivně zapojoval do národní činnosti. Byl členem výboru *Czytelni Polskiej*, která vznikla v listopadu 1848 v Těšíně. Na stránkách prvního polského časopisu o těšínském Slezsku *Tygodnika Czeszyńskiego* (posléze přejmenován na *Gwiazdka Czeszyńska*) publikoval články o právníké tematice a krátká literární díla. V roce 1861 zorganizoval polskou deputaci z těšínského Slezska, která doporučila haličským poslancům do Vídně memorandum ve věci národní rovnoprávnosti. Později se kromě příležitostné publikační činnosti v národním hnutí již neangažoval.¹⁵¹

Mauer, Gustav

Narodil se v Chropyni v rodině panského pojezdného Johana Mauera a jeho manželky Emy. Vystudoval gymnázium v Kroměříži a práva na univerzitě v Olomouci. Poté působil jako notářský koncipient u knížecího arcibiskupského dvora v Kroměříži. Zde založil rodinu se svou manželkou Henriettou. Záhy nato získal místo notáře ve Žďáru nad Sázavou u Nového Města na Moravě. Po vítězství v konkurzu se přestěhoval do Opavy, kde provozoval na Horním náměstí v domě č. p. 30¹⁵² svou notářskou kancelář. Spolu se svou ženou koupili dne 18. února 1882 od obecní samosprávy ulic Komárovská-Kylešovská pozemek, parcelu č. 87/20 a 87/22, kde si poté nechali známou opavskou stavitelskou firmou Huberta a Josefa Kmenta postavit rodinnou vilu. Dozvídáme se i bližší informace ohledně soukromého života notáře Mauera a jeho rodiny. Členové

¹⁵¹ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 9, s. 59 - 60

¹⁵² *Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau*. 1881. s. 79

rodiny obývali přízemí, tzn. nejpohodlnější část tzv. Mauerovy vily.¹⁵³ V suterénu a prvním patře sídlili nájemníci. Služebnictvu bylo vyhrazeno ubytování v suterénu, kde v roce 1891 bydlely dvě služebné, a sice Magdaléna Krejčí z Josefova a Anna Smolařová z Bílovce. První patro měl pronajaté MUDr. Leopold Fischer, vojenský lékař a hraběnka Henriette Sylva-Tarroucca, dáma Řádu hvězdného kříže, kterou záhy vystřídala Karolina, svobodná paní Sedlnická z Choltic.

„Ztráta manželky a vojenská kariéra synů nakonec přiměla c. k. notáře Gustava Mauera ve výslužbě prodat svou vilu na ulici Nádražní č. 6 včetně vlastnických podílů svých dětí důlním podnikatelům Zwierzinovým.“¹⁵⁴

Mohr, Franz Karl, Dr. jur.

*14. 1. 1887 Písečná (okr. Jeseník) - +18. 11. 1965 Charlottesville (USA)

Narodil se jako šestý ze sedmi synů rolníka Ferdinanda Mohra a jeho ženy Anny Marie v Písečné na Jesenicku. Obecnou školu navštěvoval v rodné obci, gymnázium ve Vidnavě a vyšší třídy v rakouském Badenu u Vídně. V letech 1907 – 1912 studoval právní vědy na univerzitě ve Vídni (titul Dr. jur. udělen v roce 1912), notářskou praxi vykonával v Krnově. Za 1. světové války sloužil v rakouské armádě, většinou jako zapisovatel u vojenského soudu v Krakově. Po válce se vrátil do Krnova, ale zanedlouho odešel do Spojených států amerických. Zprvu žil několik měsíců u svého staršího bratra ve městě Gary na břehu Michiganského jezera ve státě Indiana, půl roku potom se živil nočními službami u místní ocelářské společnosti. V říjnu 1922 konečně získal trvalejší místo učitele němčiny na střední škole (Elmhurst College) v Illinois a současně začal se studiem germanistiky na univerzitě v Chicagu. Po třech letech (1925) za práci o Lenauově Faustovi dosáhl titulu Master of Art a získal místo asistenta na univerzitě ve městě Urbana (Illinois). V roce 1926 se stal docentem a posléze profesorem germanistiky na univerzitě Virginia v Charlottesville. V roce 1953 odešel do důchodu.

Začátky literární tvorby spadají už do jeho studentských let. Svou první knihu s humornými zážitky z vojny (Das Lied vom schlesischen Landsturmann) publikoval v Krnově, po válce pak vydal několik svazků básní a próz většinou

¹⁵³ Viz Přílohy, obr.

¹⁵⁴ Internetový zdroj, zřejmě zrušen, neboť se jej znovu nepodařilo nalézt.

v německém slezském nářečí v Opavě, Liberci a Městě Albrechticích. Reminiscencemi na slezský domov jsou inspirovány i verše uveřejněné v Americe (Weihnachts-Legende a Strandgut des Lebens) i poslední jeho kniha básní a povídek (Schlesische Heimatklänge), vydaná 1956 v Německu. Své literárněvědné studie a eseje o díle Göthově, Lenauově, Eichendorffově aj. publikoval často např. v Modern Language Quarterly ve Washingtonu, Der Wächter ve Vídni a v některých sudetoněmeckých ročenkách a krajanských časopisech v Německu.¹⁵⁵

Müller, Johann Karl

*17. 2. 1819 Malá Morávka (okr. Bruntál) - + 14. 1. 1894 Opava

Narodil se jako syn dědičného rychtáře v Malé Morávce. Studoval na gymnáziu v Opavě. Poté odešel studovat práva na univerzitu ve Vídni, kde byl 19. 5. 1846 promován na Dr. jur. Od ledna 1847 do konce 1852 byl zaměstnán jako koncipista u dr. Franze Heina, advokáta v Opavě a pozdějšího rakouského ministra vnitra. V letech 1851 – 1863 měl vlastní advokátní a notářskou kancelář v Bruntálu. Od roku 1863 do konce života působil jako advokát v Opavě. Současně zdědil po otci dědičnou rychtu v Malé Morávce a byl majitelem továren. Od 27. 8. 1870 zastával také funkci právního zástupce a místoředitele Rakousko-slezského pozemkového úvěrního ústavu v Opavě. V letech 1866 – 1868 byl zvolen za kurii venkovských obcí poslancem slezského zemského sněmu v Opavě.¹⁵⁶

Pater, Antonín, Dr.

nar. 1. 11. 1876 v Pusté Polomi u Opavy – zemřel 2. 5. 1945 Gross-Auerschim (Velký Uhřínov) u Rokytnice

V rámci řízení o převzetí úřadu došlo k výsledku Hedviky Scholzové, jediné úřednice zemřelého notáře Patera, přičemž bylo možno se dozvědět následující zajímavé okolnosti života tohoto notáře:

„Notář Ant. Pater koncem března 1945 odešel na dovolenou a pak z důvodu blížící se fronty a z obavy před leteckými nálety evakuoval k Rokytnici v Čechách. Dne 2./5.1945 zemřel ve vsi Gross-Auerschim u Rokytnice.

¹⁵⁵ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 12, s. 41

¹⁵⁶ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 1(13), s. 73

*V Rokytnici byl pochován 5./5. 1945. Antonín Pater narodil se 1./11.1876 v Pusté Polomy u Opavy. Vdova po zemř. notáři Frieda Pater je t.č. zajištěna v pracovním táboře v Schuhmacherově vile v Javorníku. Úmrtí notářovo nebylo dosud nikam hlášeno.*¹⁵⁷

Pelc, Ferdinand, Dr.

10. 5. 1876 Kladruby u Valašského Meziříčí – ???

Po studiích na gymnáziu ve Valašském Meziříčí, pokračoval na české univerzitě v Praze ve studiu práva, které roku 1906 zakončil titulem doktor. V roce 1899 vstoupil do soudní praxe, odkud roku 1902 přestoupil na notářskou dráhu. V roce 1907 byl jmenován notářem v Polské (dnes Slezské) Ostravě. V rámci své hojné publikační činnosti publikoval národohospodářské statě v Národohospodářském obzoru, Moravskoslezském Revue, Ostravském Denníku a dalších. Byl činným žurnalisticky a jeho politické a kulturní články byly uveřejněny zejména v Ostravském Denníku, jehož byl spoluvydavatelem. Kromě toho se aktivně účastnil činnosti národní, kulturní a politické. V okamžiku, kdy Matice Osvěty Lidové pro knížectví těšínské přeložila v roce 1908 své sídlo z Těšína do Slezské Ostravy, byl zvolen jejím předsedou. Roku 1908 byl zvolen předsedou Politického spolku v Polské Ostravě, který dal podnět k založení České strany lidové ve Slezsku. Mj. byl také zvolen do obecního zastupitelstva a do městské rady a v roce 1913 byl zvolen náměstkem starosty. Pro své vědomosti národohospodářské a finanční byl zvolen členem ředitelství spořitelny a filiálky Pozemkové banky v Moravské Ostravě.

Po rozpadu Rakouska-Uherska byl jmenován prezidentem zemské správní komise, a když došlo k roztržení Těšínska, „*staral se o to, aby to dopadlo pro nás co nejpříznivěji.*“¹⁵⁸

Rossy (Rossi), Mauritz Joseph Eduard

*22. 9. 1815 Bielsko (dnes Bielsko-Biała, Polsko) - +13. 7. 1886 Opava

Nejstarší syn Josepha Aloise Rossyho, který se narodil na Dolním předměstí Bílska v domě č. p. 61, byl pokřtěn v kostele sv. Mikuláše, přičemž za

¹⁵⁷ SOKA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276

¹⁵⁸ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach československých právníků: životopisný slovník čs. právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. počínaje až na naše doby: k III. sjezdu čs. právníků v Bratislavě ...* V Praze: M. Navrátil, 1930. s. 335

kmotra mu byl dokonce kamerální ředitel Karl Wildau z Lipové. Sociální postavení rodiny nebylo příliš přívětivé, ale došlo zlepšení s druhým sňatkem otce a tak se Mauritz mohl stejně jako otec věnovat studiu práv na univerzitě v Olomouci. Po absolutoriu dosáhl titulu doktora práv v roce 1840 a studium ještě doplnil zkouškou z češtiny. Již v roce 1839 nastoupil u Civilního a kriminálního soudu v Brně a posléze devíti letou notářskou a advokátní praxi získával nejprve u c. k. notáře dr. Radela ve Vídni a následně u moravskoslezských advokátů dr. Pollednika a dr. Franze Heina v Opavě. Za okres Opavu pracoval v letech 1849 – 1853 jako komisař c. k. Slezské zemské vyvazovací komise a kromě této činnosti byl v roce 1851 jmenován notářem v Opavě.

Za dob působení ve vyvazovací komisi se seznámil s Marií (*19.9.1827 Opava), dcerou Vinzenze Böhma, účetního slezských zemských stavů, a jeho manželky Juliány, roz. Proskeové. Za svatebního svědka měl zemského místopředsedu Josefa rytíře von Kalchberga. V manželství se jim narodily následující děti: Friedrich (*1850) a Sidonia Maria Julie (*1851) v Opavě, Alžběta (*1853) a Marie (*1857) v Litovli.

Po skončení práce komisaře Slezské zemské vyvazovací komise se stal zemským advokátem nejprve v Litovli na základě dekretu č. 3043 ze dne 29. března 1853 a potom v Jihlavě dekretem č. 9415 z 16. května 1858. Teprve roku 1864 se vrátil do Opavy, když požádal c. k. Vrchní moravskoslezský soud v Brně o přeložení na uvolněné místo po zemském advokátovi Josefu Krausovi. Zemským advokátem v Opavě se stal na základě dekretu č. 10 413 z 25. listopadu 1864 a současně se stal členem tamní advokátní komory. Po odchodu prezidenta advokátní komory pro Slezsko JUDr. K. W. Dietricha do Říšské rady v roce 1867 byl zvolen jeho nástupcem. V této prestižní funkci setrval až do své smrti. Právnícká erudice jej vynesla do postavení starosty Německého spolku a také poslance slezského zemského sněmu za Opavu. Při volbách do opavské městské rady v roce 1872 se stal jejím členem a po deseti letech 14. července 1882 byl zvolen purkmistrem po odstupujícím Martinu Vojtěchovi von Willfest. Ve vrcholné funkci městské samosprávy se osvědčil, takže při následujících volbách v roce 1885 byl znovu zvolen purkmistrem na další volební období.

V období, kdy vykonával úřad purkmistra, se podílel na novostavbě divadla (1883), zřízení Průmyslového muzea a pořádání průmyslových výstav od roku 1882, novostavbě jednoúčelové budovy pošty na Panské ulici, zřízení

městské spořitelny v sousedství radnice, vzniku českého gymnázia v roce 1883, výstavbě městské mateřské školky na Beethovenově náměstí v roce 1883 apod. Od roku 1883 převzal vedené městského zastupitelství, a téhož roku vedl správní radu spořitelny. Do jeho činorodého působení zasáhla nečekaně smrt v důsledku srdečního infarktu.

19. srpna 1885 byl jmenován čestným občanem města Opavy, o několik let později byla po něm a jeho otci nazvána jedna z opavských ulic.¹⁵⁹

Špaček, Jaromír, JUDr.

*21. 6. 1879 Uherský Brod - +4. 2. 1953 Ostrava

Pocházel z rodiny Josefa Špačka, sluhy při berním úřadu, později okresního soudu v Uherském Brodě, a jeho ženy Marie, roz. Prokopové, dcery náhodského měšťana. Navštěvoval obecnou školu ve svém rodišti a čes. gymnázium v Uherském Hradišti. Gymnaziální studia dokončil roku 1898 ve Valašském Meziříčí, kam byl jeho otec přeložen. Promoval na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a následně nastoupil jako praktikant u zemského soudu v Praze, následně působil jako notářský a advokátní koncipient ve Valašském Meziříčí, Uherském Ostrohu a Polské Ostravě. Zde se zapojil do činnosti českých národních organizací, zejména Matice osvěty lidové. V roce 1910 se stal městským tajemníkem v Polské Ostravě. Politicky se orientoval k radikálním pokrokařům. V roce 1914 narukoval na východní frontu a ještě v tomto roce přeběhl na ruskou stranu. Od roku 1915 působil při sekretariátě Svazu čes. spolků v Petrohradě a v redakci Čechoslováka, v němž publikoval pod šiframi Nezmar, Mojmír či Karel Nedoma několik článků zabývajících se státoprávní tematikou a vyjadřujících se k otázce vymezení hranic nového československého státu. Na příkaz M. R. Štefánika a T. G. Masaryka organizoval náборы dobrovolníků z řad českých usedlíků a zajatců v Rusku. S 8. plukem slezským prošel sibiřskou anabází. Byl členem řídicích orgánů zahraničního odboje na východě a po boku Dr. V. Girsy se zapojil do diplomatických jednání s představiteli spojeneckých vojsk. Později byl Masarykem povolán do USA, kde informoval o situaci v Rusku. V roce 1918 se s T. G. M. vrátil do vlasti. Po rezignaci Dr. K. Fajfrlíka se stal poslancem Revolučního národního shromáždění a později byl do

¹⁵⁹ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 12, s. 54-55

parlamentu zvolen za národní demokrata i v řádných volbách. V letech 1919 – 1920 byl nominován ministrem zahraničí do plebiscitních komisí pro Hlučínsko a Těšínsko. Jako politik prosazoval v pražském sněmu zájmy severovýchodní Moravy a Slezska – mj. se angažoval v záležitostech podpory stavebního ruchu v ostravsko-karvinském revíru, sloučení moravských obcí v tzv. Velkou Ostravu, regulace řeky Odry, státní finanční půjčky pro rozvoj Českého Těšína a další. V roce 1922 uzavřel v Praze sňatek s operní pěvkyní Zdenkou, rozenou Kohnovou, původem z Rožnova pod Radhoštěm, s níž měl dva syny – Ctirada (*1922) a Rostislava (*1924). V průběhu pozemkové reformy se roku 1926 stal spolujednatel, od roku 1928 pak majitelem statku a zámku ve Fulneku, o které přišel nejprve při nacistickém záboru v roce 1938 a později znovu v rámci komunistického vyvlastňování v roce 1950.¹⁶⁰

Vašek, Antonín

1879 – 26. října 1934

Pocházel z rodiny Antonína Vaška, středoškolského profesora, novináře, filologa a národního buditele. Byl nejmladším bratrem básníka Petra Bezruče. Po právnických studiích působil jako notářský substitut v Klimkovicích, kde byl později v roce 1919 jmenován ministrem spravedlnosti, Dr. František Veselý, notářem tamtéž.

V průběhu své samostatné notářské praxe vyvstala u něj dočasná potřeba k zaměstnání notářského substituta, pravděpodobně z důvodu nemoci nebo léčby v lázních, jak vyplývá z inzerátu, uveřejněného v časopise Spolku československých notářů, České právo:

„Substituta na jeden až dva měsíce hledám k nastoupení 15. dubna. Služné 3000 Kč měsíčně a volný byt. Notář Vašek, Klimkovice, Slezsko.“¹⁶¹

Jeho působení v notářském úřadě bohužel nebylo příliš dlouhé, neboť 26. října 1934 zemřel. O tom, jak byl vnímán ostatními notáři a jak byl činný pro společnost, svědčí nekrolog publikovaný v Českém právu:

¹⁶⁰ *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 11(23), s. 125-126

¹⁶¹ *České právo: časopis Spolku notářů československých*. Praha: Spolek notářů, 1928, roč. 9, č. 3, s. 23

„Dobrý člověk – notář Antonín Vašek – zemřel. Ve Vítkovské závodní nemocnici dne 26. října t. r. zemřel a na svátek Svobody v Ostravě žehem pohřben byl notář Antonín Vašek z Klímkovic, bratr básníka Petra Bezruče.

Ve stavovských organizacích (člen výboru notářské komory v Opavě a výboru Mor, slezského odboru spolku čs. notářů) vítaný pracovník byl všude vážen i na svém působišti v Klímkovicích. Zvolen do obecního zastupitelstva, výboru spořitelny, pracoval v Sokole i v jiných korporacích. Vzorný zaměstnavatel byl obzvláště koncipientům nejen učitelem a vychovatelem, nýbrž opravdovým přítelem a kolegiálním přelaskavým starším druhem.

Odešel teprve 55 letý od své práce dovršiv pouze 15 roků samostatné notářské činnosti. Notářstvo ztrácí v Antonínu Vaškovi muže ryziho charakteru a šlechetného srdce, člověka, jakého právě v dnešní době nejvíc potřebuje.

*Světlá Jemu naše paměť!*¹⁶²

¹⁶² *České právo: časopis Spolku notářů československých.* Praha: Spolek notářů, 1934, roč. 15, č. 9, s. 74

Shrnutí

Cílem této práce bylo zmapování a přiblížení notářství v teritoriu Českého Slezska, jehož specifčnost je v současnosti, dle názoru autora, dosti opomíjena a nezdá se, kdy je Slezsko chtě nechtě začleňováno do Moravy. Autorovou snahou je kontinuita na práci F. Luschka a PhDr. J. Nuhlíčka tak, aby společně tvořily ucelený přehled vývoje notářství, jakož i přehled osob notářů.

I přesto, že hlavním tématem práce je období v letech 1871 – 1948, vnímal autor za žádoucí, uvést pro komplexnost stručné dějiny notářství ve Slezsku od jeho vzniku a v obdobích předcházejících vymezenému této práci, neboť i tyto skutečnosti nejsou dnes příliš známé.

Vzhledem k neexistenci hojného počtu literatury, zejména absenci jakékoliv kvalitní literatury v knihovně Notářské komory České republiky, musel se autor soustředit téměř výhradně na studium archiválií v archivech. Během svého bádání autor probádal desítky archiválií, nicméně pro absenci znalostí paleografie nebyl s to všechny vyhodnotit, a projezdil stovky kilometrů, poněvadž oblast Českého Slezska a fondy, týkající se notářství na tomto území, jsou roztroušeny po jednotlivých okresních archivech ve Slezsku. Dalším významným zdrojem autorovi byly sbírky Zemského soudu v Opavě a publikace ve sbírkách Národní knihovny České republiky a knihovny České advokátní komory.

Notářství je instituce, která se v průběhu let značně vyvíjela pod vlivem nejrůznějších událostí. Nepochybně hraje nezastupitelnou roli v systému právu, neboť notář, oproti advokátovi, prezentoval osobu nezávislou a nestrannou, která stála ve sporu mezi stranami a snažila se spor vyřešit ve prospěch obou stran. Největší důraz byl ve vývoji notářství kladen na léta 1871 – 1918 a období První a Druhé republiky, kdy nepochybně Slezsko představovalo unikátní oblast z pohledu práva, ježto ještě umocňovala specifčnost Hlučínska.

Z nabytých poznatků vyplývá, že notáři byli také často i politicky aktivní, zejména zastávali poslanecký mandát v slezském zemském sněmu. Lhostejná jim nebyla ani společnost a okolí, ve kterém žili, kdy se aktivně podíleli kupříkladu na turistické nebo hudební činnosti spolkové činnosti.

V otázce bádání a získávání informací o soukromém životě jednotlivých notářů autor poznamenává, že se zde jedná o cestu tak dlouhou a náročnou, že tato by se mohla naplnit celoživotní vědeckou činností jedince.

Na základě bádání musí autor poukázat na fakt, že advokáti byli na rozdíl od notářů mnohem více aktivní, ať již spolkově či jako přísežní tlumočníci, a také mnohem lépe zpracováni. Neopominutelnou roli v tomto hrál omezený počet notářů v rámci obvodu příslušného soudu. Nicméně i tak se nezdá, že by v autorovi, klesajícím na mysli, objevily pochybnosti, zdali má dále pokračovat v zadaném tématu, či zda by neměl zvolit cestu jednodušší v otázce sběru a množství informací, a zvolit téma jiné.

Závěrem je nutno konstatovat, že předkládaná diplomová práce představuje pouze další dílčí pokus a krůček v cestě poznávání regionální historie v oblasti právních dějin. Autor vyjadřuje přání do budoucna, aby se i nadále mohl podílet na postupném odhalování dávné i nedávné historie této odedávné korunní země, země slezské.

Seznam literatury a pramenů

Použitá literatura

BAKALA, Jaroslav aj. *Slezsko*. 1. vyd. Opava: Matice slezská, 1992. 288 s.

FUKALA, Radek. *Slezsko - neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*. Vyd. 1. České Budějovice: Vedita, 2007. 344 s. IMXI - České dějiny; sv. 2. ISBN 978-80-86829-23-4.

LUSCHEK, Fritz. *Notariatsurkunde und Notariat in Schlesien. Von den Anfängen (1282) bis zum Ende des 16. Jahrhunderts (= Historisch-diplomatische Forschungen; 5)*. Weimar 1940. 410 s.

MÜLLER, Karel a kol. *Opava*. Vyd. 1. Praha: NLN, Nakladatelství Lidové noviny, 2006. 611 s., [16] s. barev. obr. příl. Dějiny českých, moravských a slezských měst. ISBN 80-7106-808-X.

NAVRÁTIL, Michal. *Almanach československých právníků: životopisný slovník čs. právníků, kteří působili v umění, vědě, krásném písemnictví a politice od Karla IV. počínaje až na naše doby: k III. sjezdu čs. právníků v Bratislavě ...* V Praze: M. Navrátil, 1930. 560 s.

NUHLÍČEK, Josef, HLAVÁČEK, Ivan, ed. a MARKOVÁ, Markéta, ed. *Veřejní notáři v českých městech, zvláště v městech pražských až do husitské revoluce*. Vyd. 1. Praha: Notářská komora České republiky, 2011. 391 s. ISBN 978-80-87271-41-4.

SEJBAL, Jiří. *Základy peněžního vývoje*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1997. s. 314. ISBN 80-210-1734-1.

SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace notářství, soudnictví a advokacie: Vysokoškolská právnícká učebnice*. Praha: Linde, 1997. 437 s. ISBN 80-7201-051-4.

SCHÜLER, Hans Christian. *Die Entstehungsgeschichte der Bundesnotarordnung vom 24. Februar 1961*, Rechtshistorische Reihe, Band 221, Frankfurt a. M. 2000. 440 s.

ŠEDIVA, Václav, ed. *Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka & Jiránek, 1894. 401 s.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. *České právní dějiny*. 2., upr. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 694 s. ISBN 978-80-7380-257-8.

WEIßLER, Adolf. *Das Notariat der preußischen Monarchie*. Leipzig: C.E.M. Pfeffer. 1896. 461 s.

WIEDEMANN, Andreas Wolfgang. *Preußische Justizreformen und die Entwicklung zum Anwaltsnotariat in Altpreußen (1700-1849)*. Köln: Verlag Dr. Otto Schmidt KG. 2003. 369 s. ISBN 3-504-65118-0

ŽÁČEK, Rudolf. *Dějiny Slezska v datech*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. 546 s. ISBN 80-7277-172-8.

Archivní fondy a sbírky

Státní okresní archiv (dále jen „SOkA“)

SOkA Frýdek-Místek, Fond Farní úřad Chlebovice 1773 – 1956, inv. č. 55, karton č. 3)

SOkA Jeseník, Fond Archiv města Vidnava (1291) 1408 – 1945 (1948), inv. č. 950, plán č. 24

SOkA Jeseník, Fond Farní úřad Nové Vilémovice 1750 – 1970, inv. č. 49, karton č. 3

SOkA Jeseník, Fond Okresní soud Jeseník (dodatky) 1923 – 1949 (1951), inv. č. 1028, karton č. 276

SOkA Karviná, Fond Okresní úřad Fryštát (1796) 1855 – 1938 (1947), inv. č. 719, karton č. 224

SOkA Karviná, Fond Archiv města Fryštát 1939 - 1945, inv. č. 111, karton č. 55

SOkA Nový Jičín, Fond Archiv města Odry, inv. č. 1290, karton č. 106

SOkA Nový Jičín, Fond Okresní úřad Bílovec (1830) 1896 – 1938 (1944), inv. č. 543, karton č. 371

Zemský archiv Opava (dále jen „ZAO“)

ZAO, Fond František Sláma (1847) 1861 – 1917 (1952), inv. č. 90

ZAO, Fond Němečtí rytíři – ústřední správa velmistrovských statků na Moravě a ve Slezsku, II. administrace řádových statků (1727) 1853-1946 s dodatky k I.sv. inventáře místodržitelství ŘNR, inv. č. 2308, karton č. 559

ZAO, Fond Václav Hauer 1867 - 1942, inv. č. 48, karton č. 1

ZAO, Fond Václav Hauer 1867 - 1942, inv. č. 364, karton č. 7

ZAO, Fond Vincenc Prasek (1789)1856 – 1912(1949), inv. č. 86, karton č. 2

ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 1330, karton č. 1391

ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 2290, karton č. 4694

ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 2292, karton č. 4728

Knihovna SOKA Opava

Adresář z roku 1924

Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau. 1881.

Vollständiges Adress- und Geschäfts- Handbuch der Landeshauptstadt Troppau. 1911

Internetové zdroje

Allgemeine Gerichtsordnung für die Preußischen Staaten [online]. Berlin: Drug und Verlag von Georg Reimer. 1855. 2008. 08. 01. [cit. 2014-03-24]. Dostupný z [www:<http://books.google.cz/books/about/Allgemeine_Gerichtsordnung_f%C3%BCr_die_preu.html?id=QpcqAAAAYAAJ&redir_esc=y>](http://books.google.cz/books/about/Allgemeine_Gerichtsordnung_f%C3%BCr_die_preu.html?id=QpcqAAAAYAAJ&redir_esc=y)

Corpus juris Fridericianum. Erstes Buch: Von der Prozeß=Ordnung. [online]. [cit. 2014-03-24].

Dostupný z [www:<http://www.antiqubook.de/boox/vico/13783AB.shtml>](http://www.antiqubook.de/boox/vico/13783AB.shtml)

http://www.hultschiner-soldaten.de/_cz/hintergrund.php [online]. 2014. [cit. 2014-03-28]. Dostupný z [www:<http://www.hultschiner-soldaten.de/_cz/hintergrund.php>](http://www.hultschiner-soldaten.de/_cz/hintergrund.php)

CHROMÝ, Ladislav. *Pamětní kniha. Kronika obce Zbrašova (od r. 1922 – do r. 1938). Díl 12.: rok 1938* [online]. 2014.03.24.[cit. 2014-03-24]. Dostupná

z [www: http://www.teplicenb.cz/pro-navstevniky/historie/obecni-kroniky-a-jine-historicke-materialy/kronika-obce-zbrasova-od-r-1922-do-r-1938/dil-xii-rok-1938/](http://www.teplicenb.cz/pro-navstevniky/historie/obecni-kroniky-a-jine-historicke-materialy/kronika-obce-zbrasova-od-r-1922-do-r-1938/dil-xii-rok-1938/)

Periodika a články

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8. ISBN 80-7042-470-2

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 9. ISBN 80-7042-480-X

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 12. ISBN 80-7042-534-2

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 1(13). ISBN 80-7042-547-4

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8(20) – Supplementum. ISBN 80-7368-512-4

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 10 (22). ISBN 978-80-7368-408-2

Biografický slovník Slezska a severní Moravy. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 11(23). ISBN 978-80-7368-477-8

BÖHRINGER, Walter. *Die geschichtlichen Wurzeln des Notariats in Deutschland von der Antike bis zur Neuzeit*. In: Zeitschrift für das Notariat in Baden-Württemberg BWNotz 1989.

CONRAD, Hermann. *Die geschichtlichen Grundlagen des modernen Notariats in Deutschland*. In: Deutsche Notarzeitschrift 1960.

České právo: časopis Spolku notářů československých. Praha: Spolek notářů, 1919-1948.

FOUKAL, Martin, a kol. *Z dějin notářství*. In: Ad Notam, 2003, jubilejní číslo, s. 2 - 29

S. n. *Kalendář právníků na obyčejný rok 1902*. V Táboře: Václav Kraus, 1901.

Věstník ministerstva spravedlnosti. Praha: Ministerstvo spravedlnosti, 1919-1949. ISSN 1805-5362.

Právní předpisy

Císařský patent č. 366/1850 říšského zákoníku, ze dne 29. září 1850, jímžto se vydává řád notářský

Císařský patent č. 93/1855 říšského zákoníku, ze dne 21. května 1855, jímžto se nařizuje a od 1. srpna 1855 ve skutek uvádí nový řád notářský

Zákon č. 75/1871 říšského zákoníku, ze dne 25. července 1871, jímž zaveden jest nový řád notářský

Zákon č. 76/1871 říšského zákoníku, ze dne 25. července 1871, o tom, ku kterým jednáním právním potřebí spisu notářského

Zákon č. 155/1919 Sb. z. a n., ze dne 18. března 1919, jímž se prozatímně mění ustanovení notářských řádů ze dne 25. července 1871, z. ř. č. 75 a čl. zák. XXXV: 1874 a VII: 1886

Zákon č. 76/1920 Sb. z. a n., ze dne 30. ledna 1920, o inkorporaci kraje Hlučínského.

Zákon č. 122/1920 Sb. z. a n., ze dne 29. února 1920, podle § 129 ústavní listiny, jímž se stanoví zásady jazykového práva v republice Československé

Opatření Stálého výboru ze dne 16. listopadu 1938, č. 285 Sb., kterým se mění některá ustanovení o notářských komorách a notářích

Vládní nařízení ze dne 17. prosince 1938, č. 348 Sb., o sloučení notářských sborů v zemi Moravskoslezské a o místních okrscích notářů

Vládní nařízení ze dne 4. července 1939, č. 136 Sb., o právním postavení židů ve veřejném životě

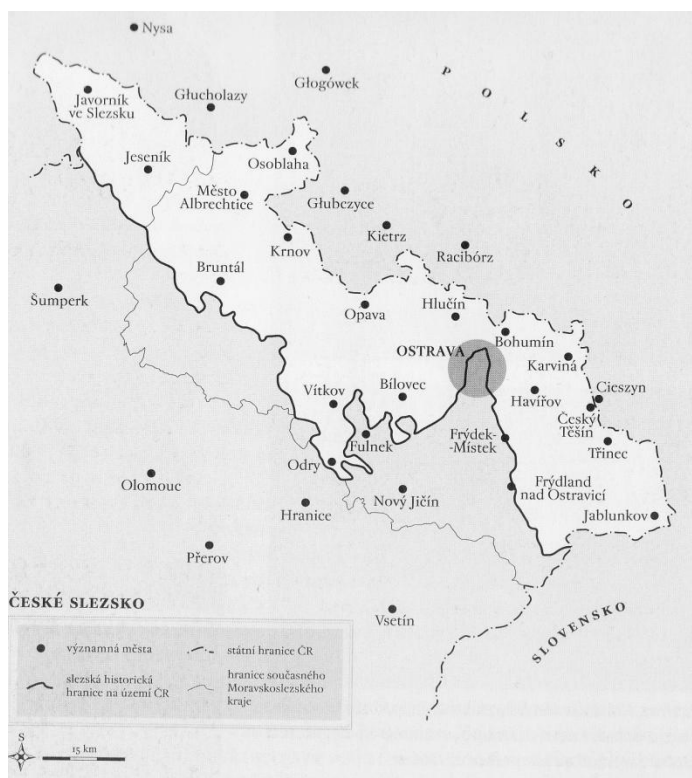
Vládní nařízení ze dne 11. prosince 1942, č. 51 Sb., o židovských míšencích v povolání notářském

Zákon č. 138/1946 Sb., ze dne 16. května 1946, o úpravě některých otázek týkajících se notářství

Přílohy

Mapa č. 1 Rakouské (později České) Slezsko v rámci Rakouska-Uherska (Převzato z: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8(20) – Supplementum. s. 8)

Mapa č. 2 České Slezsko (Převzato z FUKALA, Radek. *Slezsko - neznámá země Koruny české: knížecí a stavovské Slezsko do roku 1740*. Vyd. 1. České Budějovice: Veduta, 2007. 344 s. IMXI - České dějiny; sv. 2. s. 14)

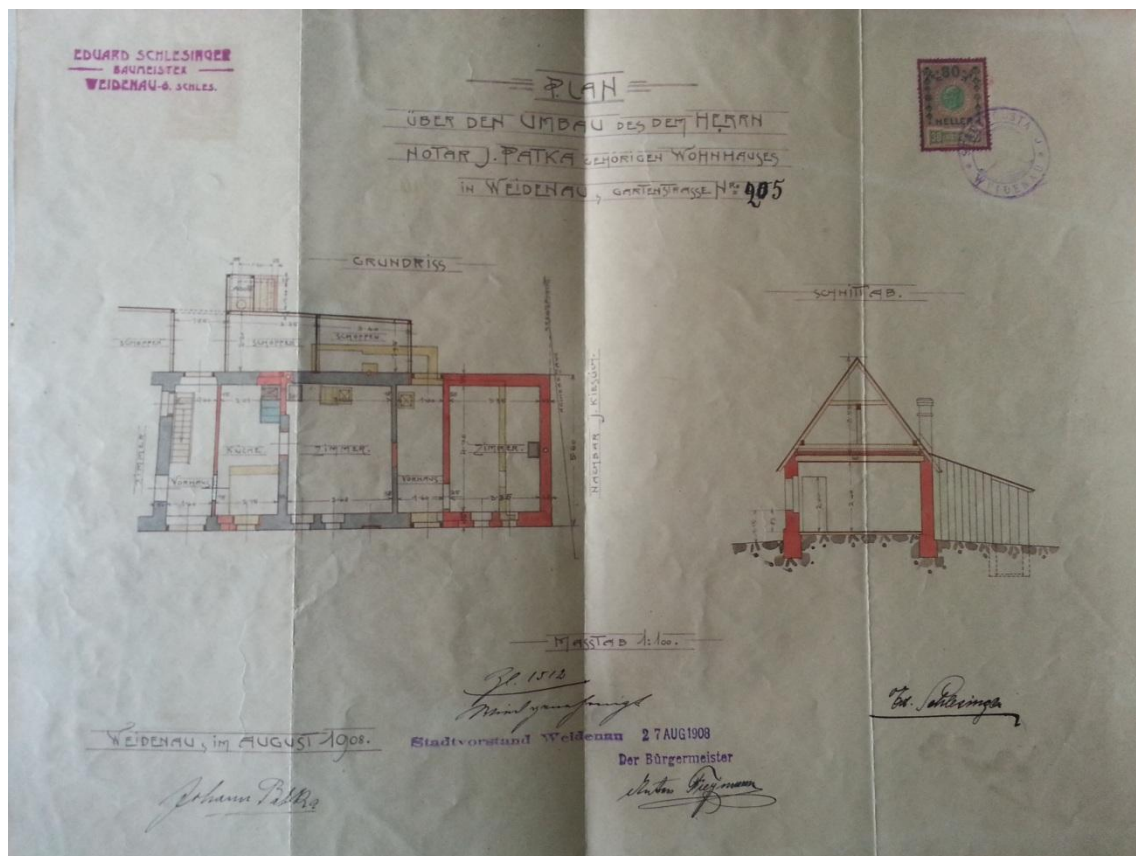
Mapa č. 3 Sudet a Hlučínsko v roce 1938

(Dostupné z: <http://amo.ostrava.cz/cs/vystavy/vystava-mapy-v-promenach-casu/mapa-cesko-slovenske-republiky-1938> [online]. [cit. ze dne 2014-03-28])

Mapa č. 4 České Slezsko – historická země České republiky

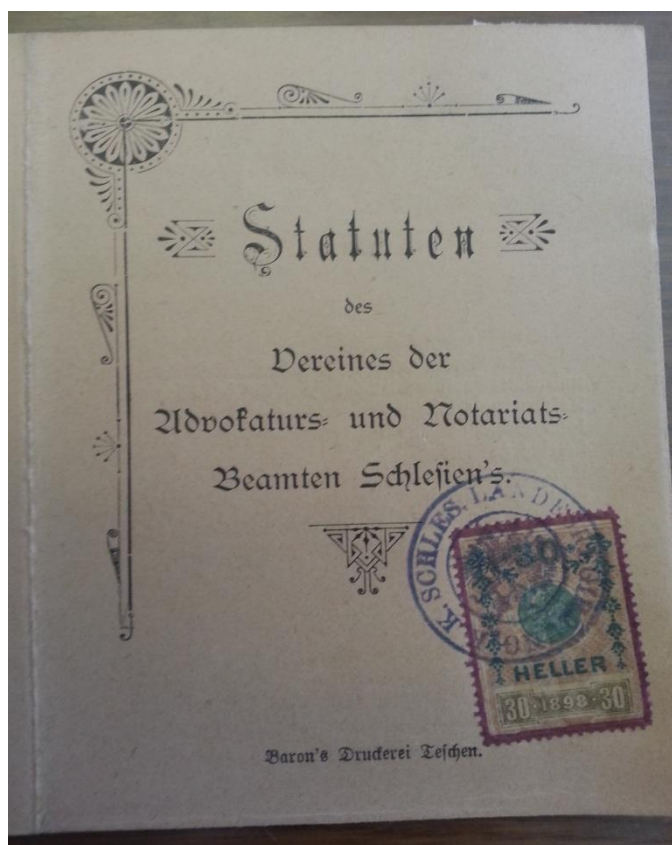
(Převzato z pohlednice vydané místním odborem Matice slezské v Hradci nad Moravicí. 2011)

Plán č. 1 Plán přestavby domu Johanna Patky, notáře ve Vidnavě
 (Převzato s laskavým svolením SOkA Jeseník, Fond Archiv města Vidnava
 (1291) 1408 – 1945 (1948), inv. č. 950, plán č. 24)

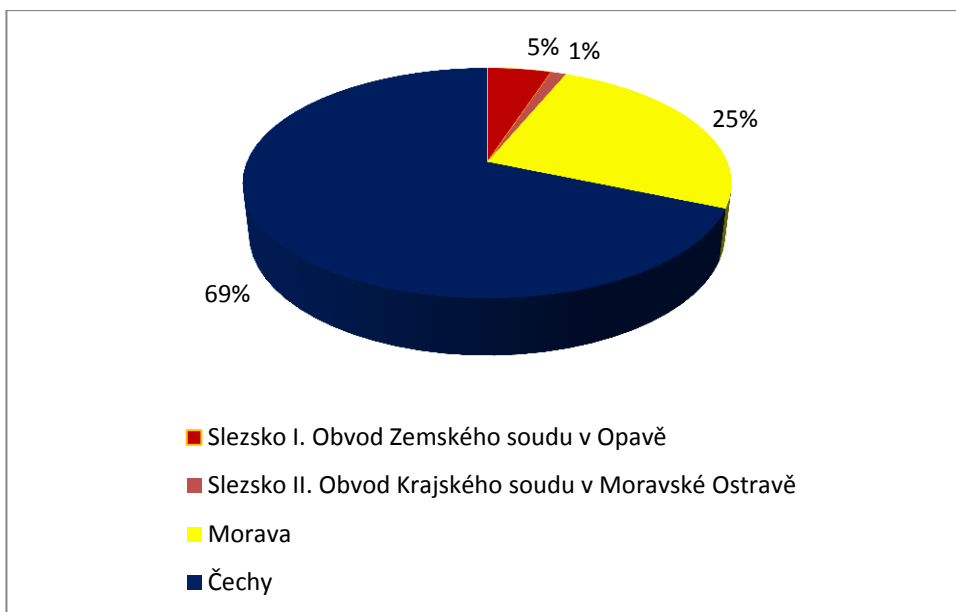
Pečeť spolku Verein der Advokatur & Notariatsbeamten Schlesien
 (Převzato s laskavým svolením ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č.
 1330, karton č. 1391)

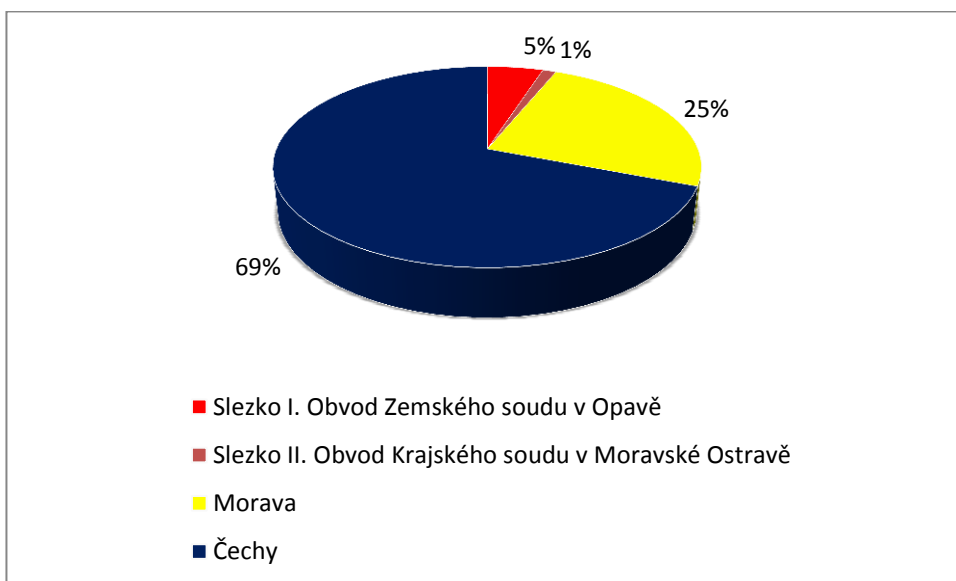
Stanovy spolku Verein der Advokatur- & Notariatsbeamten Schlesien
 (Převzato s laskavým svolením ZAO, Fond Zemská vláda slezská Opava, inv. č. 1330, karton č. 1391)

Rok	Počet kandidátů notářských	Statistický přehled kandidátů notářství ve Slezsku								Byli notářskými substituty
		byli zaměstnáni			byli více než		se zdarem vykonali zkoušku			
		v sídle sborového soudu	jinde	v sídle komory	2 roky v praxi u notáře	4 roky v praktické službě justiční	notářskou	advokátní	soudcovskou	
1923	10	1	9	1	6	7	2	1	-	-
1924	11	2	9	2	11	9	6	-	1	1
1925	10	2	8	2	9	9	5	-	1	-
1926	9	2	7	2	7	-	3	-	1	4
1927	11	2	9	2	8	1	6	-	-	5
1928	13	2	11	2	9	1	5	-	1	5
1929	13	1	12	-	7	-	6	-	1	6
1930	12	2	10	-	8	7	4	-	3	-
1931	13	2	11	-	8	5	5	-	4	4
1932	14	2	12	-	9	11	5	-	7	9

Tabulka č. 1 Statistický přehled kandidátů notářství ve Slezsku v letech 1923 – 1932

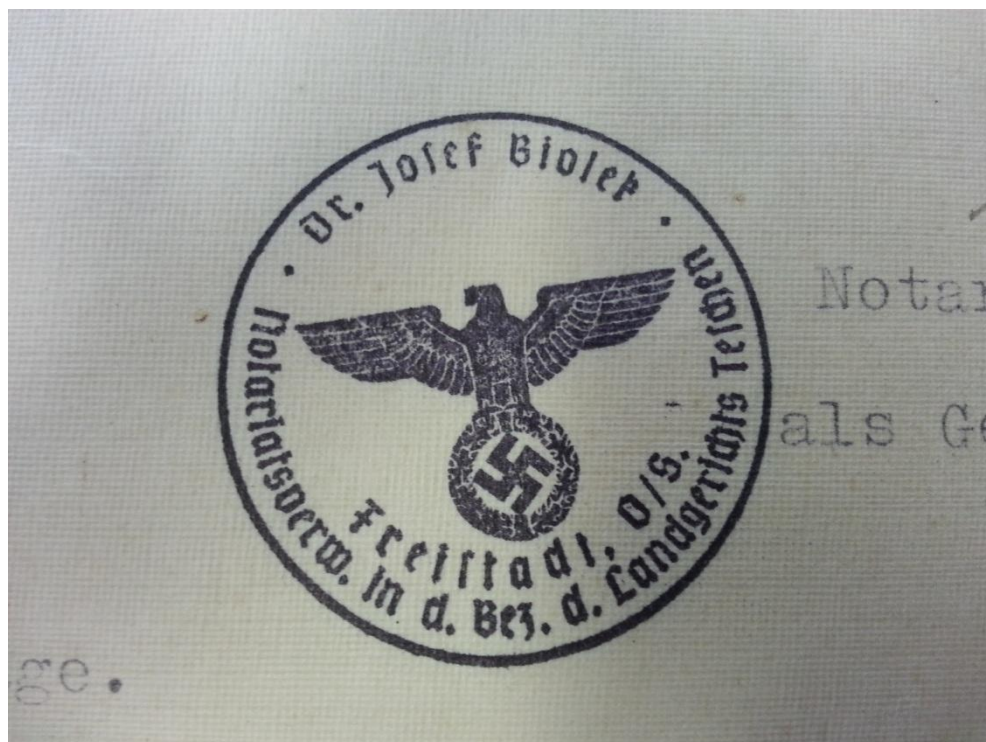
Graf č. Statistika soudního komisařství za rok 1926

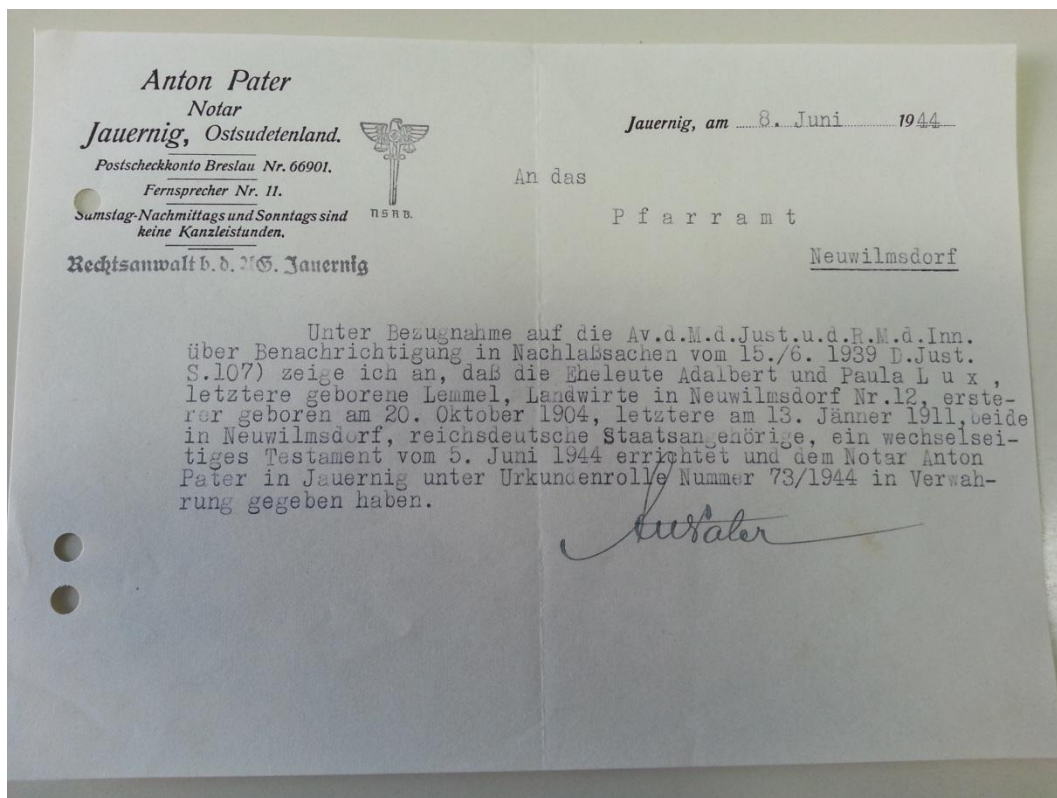
Graf č. 2 Statistika soudního komisařství za rok 1927

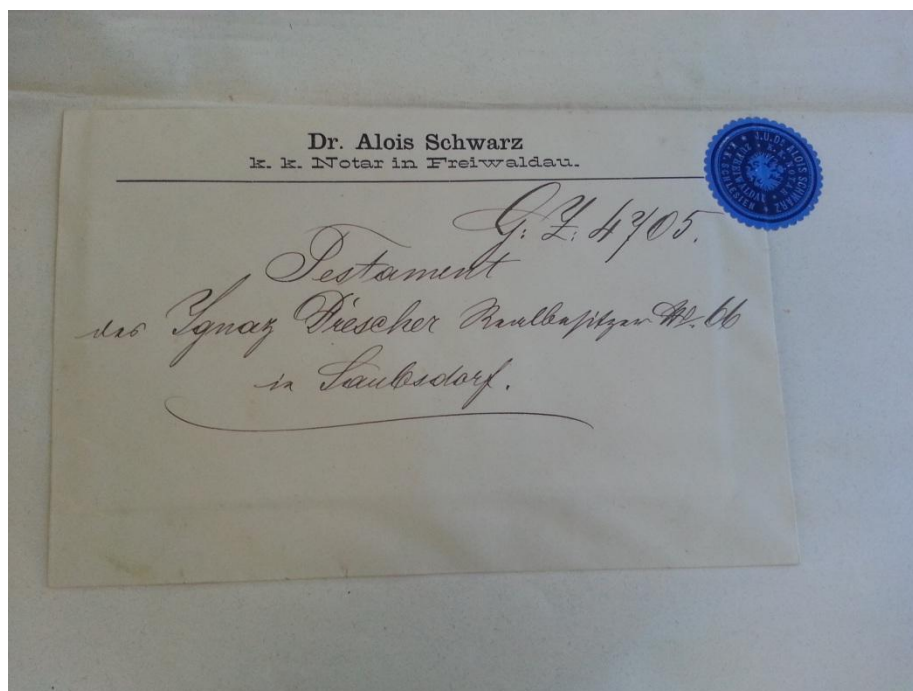
Notářská pečeť JUDr. Aloise Macourka, notáře v Místku
 (Převzato s laskavým svolením SOkA Frýdek-Místek, Fond Farní úřad Chlebovice 1773 – 1956, inv. č. 55, karton č. 3)

Notářská pečeť Dr. Josefa Biolka, notáře ve Fryštátě
 (Převzato s laskavým svolením SOkA Karviná, Fond Archiv města Fryštát 1939 - 1945, inv. č. 111, karton č. 55)

Ukázka pozůstalostního spisu Antona Patera, notáře v Javorníku, z doby Protektorátu Čechy a Morava ze sudetoněmecké oblasti
(Převzato s laskavým svolením SOKA Jeseník, Fond Farní úřad Nové Vilémovice 1750 - 1940, inv .č. 49, karton č. 3)

Ukázka dosud zapečetěného testamentu vystaveného Dr. Aloisem Schwarzem, c. k. notářem v Jeseníku (Převzato s laskavým svolením SOKA Jeseník, archiv)

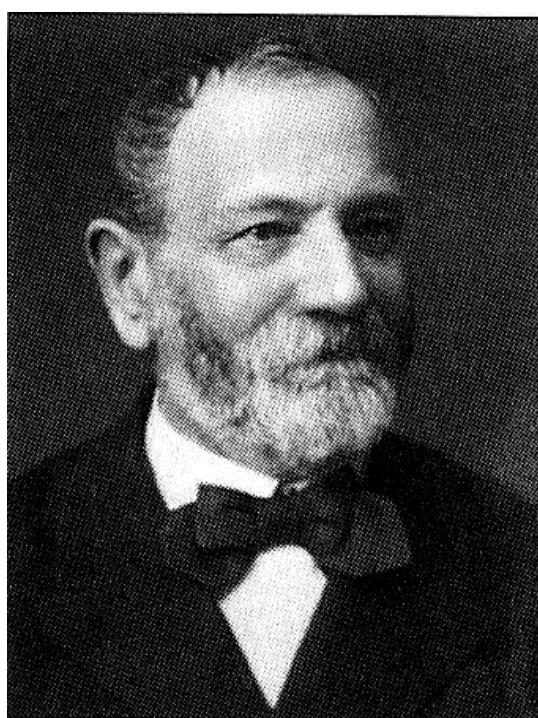

Dr. Ludvík Komárek (také Ludwig Komarek)

(Převzato z: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8(20) – Supplementum.)

Johann Karl Müller

Mauritz Joseph Eduard Rossy (Rossi)

Převzato z: *Biografický slovník Slezska a severní Moravy*. Ostrava: Ostravská univerzita, [1993]-, sv. 8(20) – Supplementum.

Přehled notářů podle jednotlivých měst v Českém Slezsku

Vítkov

1851 – 1873 Jan Pressel

1872 – 1879 Dr. Ludvík Komárek

1879 – Albert Nobis

1904 – 1907 Eduard Eichen

1911 (?) – 1916 (?) Rudolf Ježíšek

Dr. Josef Ludwig

Friedrich Schumann (1871 – 1924)

Opava

notář Karel Honka - soudní komisař

Stoklaska

Scholz

Weirich

Komarek

Mauer

Navrátil

Beyer

Einaigel

Dvorzak

Mohilla

Ježíšek

Kubiczek

Rosy

Hlučín

notář Alois Benda - soudní komisař

Reimann

Gottzmann

Weyrauch

Odry

dr. Johann Fuchsig 1873-1875

Adalbert Pollak 1875-1879

Albert Nobis 1879

dr. Josef Wirth 1879-1888

Eduard Wrana 1888-1895

Friedrich Schumann 1895-1921

Hugo Gänsler 1926-1938

dr. Lucius Maiwald 1938-1945

Klimkovice

Karel Schimann 1873-1885

František Kregcz 1885-1896

dr. Rudolf Ježíšek 1897-1904

Václav Kleich 1904-1919

dr. Antonín Vašek 1919-1936

Bedřich Bubílek 1936-1938

August Koberg 1940-1945

Bedřich Pešek 1945-1951

Bílovec

Alois Beyer 1850-1858

Jan Hanel 1858-1882

Jan Bolousek 1882-1888

Moric Wieland 1888-1898

dr. Josef Nágl 1898-1928

dr. Eduard Wotke 1928-1945

Božena Březinová 1945-1946

dr. Jan Indruch 1947-1951

Těšín

Notář Anton Dybowski 1837-1909

Notář Ernest Farnik 1857-1882

Notář Andreas Kotula 1858-1922

Notář Vincenc Zatloukal 1887-1940

Bohumín

Notář František Dworzak 1904-1938

Notář Erich Kaplan 1945-1946

Notář Anton Kasprzak 1887-1896

Notář Leon Mietelski 1939-1941

Notář Leopold Pfitzner 1939-1945

Notář Josef Zavadil 1946-1951

Fryštát

Notář Josef Biolk 1939-1945

Notář Andreas Cienciala 1867-1898

Notář Maxmilián Funiok 1941-1945

Notář Jindřich Gioldanowski 1898-1922

Notář Anton Kasprzak 1887-1893

Notář Josef Kubiczek 1872-1893

Notář Miloslav Liska 1925-1938

Notář Karel Navrátil 1927-1928

Notář Leon Wolf 1938-1941

Notář Karel Wytrzens 1917-1938

Vidnava

Notariat Weidenau (Notářství Vidnava - při okresním soudu) - do r. 1938

- notáři Franz Scholz

Johann Wladař

Ottokar Mladek

Johann Patka

Karel Hudlička

Leopold Schwabl

(česky od r. 1871 Vidnava)

Notářství říšské Vidnava

Deutsches Notariat Weidenau (Říšské notářství Vidnava) 1940 – 1945

- notář dr. Leopold Schwabel

Jeseník

Notariat Freiwaldau (Notářství Jeseník - při okresním soudu) - do r. 1938;

- notáři Franz Theimer

Judr. A. Schwarz

Dr. Josef Ludwig

Dr. Alois Bulla

(Jeseník do r. 1947 Frývaldov)

Javorník

Notariat Jauernig (Notářství Javorník - při okresním soudu) - do r. 1938

Eduard Paupie

Josef Schimscha

Anton Pater

(česky od r. 1850 Javorník, v letech 1849 - 1938 sídlo soudního okresu)

Zlaté Hory

Notariat Zuckmantel (Notářství - při okresním soudu Zlaté Hory) - do r. 1938

dr. Leopold Rochovanský

dr. Karl Niemeček

dr. Johann Patka

dr. Anton Balling

dr. Heinrich Branar (Brunar)

(česky od r. 1919 Cukmantl, 1949 Zlaté Hory)

Notářství říšské (Zlaté Hory)

Notariat Zuckmantel (Říšské notářství Zlaté Hory) 1938 – 1945

notář František Rossmannith,

notář dr. Bruno Brodkorb a jeho substituti František Rossmannith a dr. Alois Bulla,

notář dr. Artur Schwarzer

(česky od r. 1919 Cukmantl, 1949 Zlaté Hory)

Frýdek

notáři A. Žižka 1852-1856

Jos. Mitzely 1856-1879

Lud. Komárek 1879-1895

Ed. Wrana 1895-1899

Jan Hromada 1899

Lud. Odstrčil 1899-1908

O. Markotius 1901

F. Olšák 1920-1934

Lad. Pešek 1908-1920

Jablunkov

notář J. Kubiczek 1872-1882

Lud. Odstrčil 1882-1893

Jan Farník 1894-1901

E. Czaplinski

Dr. Gustav Židek

Malinowski

Bruntál

JUDr. Jana Karla Müllera (1851-1858)

Františka Gottwalda (1858-1871)

Rudolfa Schindlera (1872-1896)

Karla Niemeczka (1910-1937)

Juliuse Kornera (1937-1939)

Německý notariát Bruntál

notářské spisy a testamenty z činnosti notáře JUDr. Patteiskyho (15.5.1940 - 3.5.1945) a správce materiálu dr. Seky

Vrbno pod Pradědem

Rudolfa Vogela (1872-1883)

Edmunda Rudolpha (1883-1885)

Otakara Mladeka (1885-1888)

Jana Bayera (1888-1895)
Josefa Schimscheho (1895-1898)
Karla Schindlera (1898-1901)
Vojtěcha Hampela (1901-1903)
Eduarda Eichena (1903-1904)
Richarda Baschla (1904-1913)
Antona Patera (1913-1918)
Karla Heyla (1921-1934)

Německý notariát Vrbno pod Pradědem

notářské spisy soudního komisaře Julia Schöna a substituta dr. Rudolfa Patteiskyho.

Horní Benešov

dr. J. Oertla (1939 - 1944)
dr. Schwarze (1939 - 1944)
dr. Vogela (1939 - 1944)
dr. Alois Schwarze (1878-1879)
dr. Hampela (1939 - 1944)
dr. Weinera (1939 - 1944)
dr. Chludy (1939 - 1944)

Krnov

dr. J. Weyricha (1852-1854)
dr. Sokolla a dr. Schikanského (1854-1863)
dr. E. Hirsche (1864-1901)
dr. E. Wotkeho (1940-1941)
dr. K. Schindlera (1901-1939)
dr. F. Rossmannitha (1942-1945)
dr. E. Daningera (1938-1942)

Město Albrechtice

dr. Petera Rössnera (1851-1855)
dr. Jana Gsoneka (1858-1891)

dr. Viléma Schrutka (1891-1903)
dr. Eduarda Weinera (1903-1905)
dr. Rudolfa Jelínka (1907-1919)
dr. Františka Rossmánitha (1940-1942)
dr. J. Radovana Chludy (1905-1907).

Osoblaha

dr. P. Rössnera (1851-1855)
dr. J. Wirtha (1888-1927)
dr. H. Horny (1942-1945)

Resumé

The diploma thesis treats regional history of the notarial profession in Silesia, or more precisely in the part belonging to the Czech state at present within so-called Czech Silesia, as this part of the original Lands of the Bohemian Crown undergone varied development affecting especially territorial and administrative changes, and related impacts on organisation and legislation of the notary profession in this region, at the same time emphasizing the period between 1871 – 1948.

At the beginning of the thesis, the author introduces to the reader the development of the institution of the notarial profession until 1871, i.e. until releasing the Austrian Code of Notaries No. 75/1871. The first chapter is subdivided into sections that reflect important territorial and administrative changes as the consequence of division and loss of a great part of original Silesia in 1742. The next separate chapter focuses on the period immediately following. The aim is to maintain the complexity of the thesis to a certain extend. In the notarial profession in those days, there were many essential changes caused by notaries' codes in 1850 and 1855.

The crucial part of the thesis is formed by the following chapters that monitor the development of the notarial profession in Silesia until 1948. Within the first one, it reflects the development of the notarial profession until the establishment of the Czech Republic. It briefly describes the changes which were brought by the Austrian Code of Notaries in 1871. To get a better idea of the notarial activities then, of the position of candidate notaries and of some private matters of notaries, the chapter is supplemented with period archives and results of statistic research.

The period of the First and the Second Republic, as well as individually treated specific problems of the Hlučín region, are discussed in another chapter. Besides the legislation in the notarial profession and its historical development, the author stresses the language problem caused by a substantial proportion of German inhabitants in the territory of Silesia. To illustrate the notarial profession, the author again attaches several interesting cases or samples of documents. In relation to many atypical phenomena, the author considers this part to be the most interesting, especially the problems of legislation of the notarial profession and

the activities of notaries in the region of the Sudetenland and the Hlučín region, since it is the specific of the Silesia region.

The question of the Protectorate of Bohemia and Moravia is captured in a smaller part in comparison with the previous period, since in the territory of Silesia the protectorate legislation was binding only on a minute part of Silesia in the area between Silesian Ostrava and Frýdek-Místek.

The after-war period is described in the last chapter treating immediately the notarial profession and its development. Besides the description of changes regulating the organisation of the notarial profession relating to the expulsion of Germans and elimination of the German notarial professionals, this chapter is accompanied with numerous period sources giving evidence of the then state of the notarial profession.

The conclusion of the thesis contains brief biographic information of selected personalities connected with the Silesian notarial profession. Besides professional information, it presents to the reader interesting private lives of notaries or candidate notaries.